

Perttu Pajunen

VERKKOVIHAN TUOTTAMINEN JA SITÄ SELITTÄVÄT TEKIJÄT

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Perttu Pajunen: Verkkovihan tuottaminen ja sitä selittävät tekijät
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Sosiaalipsykologia
Ohjaaja: Atte Oksanen ja Ilkka Vuorinen
Huhtikuu 2024

Lähes puolet maailman väestöstä on kirjautuneena johonkin sosiaalisen median palveluun. Yhteydet mielenterveyden häiriöihin sosiaalisen median käytössä näkyvät etenkin nuorilla. Yksilöllinen ja yhteiskunnallinen merkittävyys on selkeä erityisesti suomalaisessa viittekehysessä, jossa nuorten mielenterveyden häiriöt ovat erittäin yleisiä. Jopa joka neljäs nuori kärsii Suomessa mielenterveyden häiriöistä. Verkkovihan ilmeneminen on sosiaalisen median eri palveluilla yhtenä merkittävänä mielenterveyden häiriöihin vaikuttavana tekijänä. Tässä sosiaalipsykologian Pro gradu – tutkielmassa tarkastelen internetin sosiaalisen median eri palveluissa tapahtuvaa toimintaa ja sitä selittäviä tekijöitä. Keskiössä tutkielmassani on käyttäjien toisia käyttäjiä kohtaan kohdistama verkkoviha, ja miten sosiaalisen median identiteetikupliin sitoutuminen sekä luottamuksen eri muodot selittävät sitä. Luottamuksen eri tasoja ovat yleinen luottamus, internetissä tavattuja ihmisiä kohtaan osoitettu luottamus ja institutionaalinen luottamus. Tutkielman muuttujien operationalisoinnissa on tukeuduttu aikaisempien tutkimusten tuloksiin sosiaalisen median identiteetikupliin sitoutumisen ja eri luottamuksen muotojen yhteydestä verkossa tapahtuvaan haitalliseen toimintaan. Tutkimuskysymykseni ovat: Miten sosiaalisen median identiteetikupliin sitoutuminen on yhteydessä verkkovihan tuottamiseen? Ja miten luottamuksen eri muodot ovat yhteydessä verkkovihan tuottamiseen?

Tutkielmassani käytin Self and Technology EU-6 -hankkeen Suomesta kerättyä kyselyaineistoa (N = 1541), joka kerättiin loka-marraskuun aikana vuonna 2022. Aineiston keräys toteutettiin strukturoituna verkkokyselynä. Aineiston näyte koostuu 18 – 75 -vuotiaista Suomessa vakinaisesti asuvista henkilöistä. Menetelmänä tutkielmassa käytän logistista regressioanalyysiä. Lopullinen aineistokoko logistisessa regressioanalyysissä oli (N = 1513).

Tutkielmani tulokset osoittivat, että korkeampi yleinen luottamus sekä korkeampi instituutioita kohtaan osoitettu luottamus laski riskiä tuottaa verkkovihaa vähintään kerran viimeisen kuuden kuukauden aikana. Korkeampi sitoutuminen sosiaalisen median identiteetikupliin vastaavasti lisäsi riskiä tuottaa verkkovihaa vähintään kerran viimeisen kuuden kuukauden aikana. Internetissä tavattuja ihmisiä kohtaan osoitetulla luottamuksella ei tulosten perusteella ollut tilastollista merkitsevyyttä verkkovihan tuottamiseen.

Tutkielmani johtopäätöksenä on, että suomalaisessa yhteiskunnassa perinteisesti korkea luottamuksen taso on verkkovihan tuottamisen riskiin vaikuttava tekijä. Myös sosiaalisen median identiteetikupliin sitoutumisella on vaikutuksia verkkovihan tuottamisen riskiin. Tutkielman tulokset osoittavat, että verkkovihan tuottamisen todennäköisyyttä lisäävien tekijöiden lisätutkimus on tarpeellista erityisesti yhteiskunnallisen polarisaation lisääntymisen myötä. Lisääntynyt vastakkainasettelu lisää epäluottamusta koettua vastapuolta kohtaan. Sosiaalisen median palvelujen käytön lisääntyminen tarjoaa alustan yhteiskunnallisen keskustelun rakentavalle, mutta myös erityisesti hajottavalle toiminnalle.

Avainsanat: verkkoviha, yleinen luottamus, institutionaalinen luottamus, sosiaalisen median identiteetikuplat

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1.	JOHDANTO	1
2.	VERKKOVIHA	3
2.1.	VERKKOVIHAN AIKAISEMPI TUTKIMUS	4
2.1.1.	Makrotason vaikutuksia	4
2.1.2.	Yksilölliset tekijät	7
2.1.3.	Ryhmätoimintaan liittyvät tekijät	8
3.	SOSIAALISEN MEDIAN IDENTITEETTIKUPLAT	9
3.1.	SOSIAALINEN IDENTIFIKAATIO	11
3.2.	HOMOFILIA	13
3.3.	INFORMAATIOVINOUMA	14
3.3.1.	Kognitiiviset vinoumat.....	15
3.3.2.	Algoritmeihin perustuvat vinoumat	16
4.	LUOTTAMUS	17
4.1.	LUOTTAMUKSEN RAKENTUMINEN	17
4.1.1.	Rationaalisuuteen pohjaava luottamus	18
4.1.2.	Persoonallisuuteen pohjaava luottamus	20
4.2.	LUOTTAMUKSEN MUODOT	21
4.2.1.	Yleistetty luottamus.....	21
4.2.2.	Läheinen luottamus	22
4.2.3.	Luottamus ja sosiaalinen media.....	24
5.	TUTKIMUSKYSYMYS JA HYPOTEESIT	25
6.	AINEISTO JA MENETELMÄT	28
6.1.	TUTKIMUSAINESTO	28
6.2.	MUUTTUJAT	28
6.2.1.	Verkkovihan tuottaminen	30
6.2.2.	Sosiaalisen median identiteettikupliin sitoutuminen	30
6.2.3.	Yleinen luottamus ja luottamus internetissä.....	31
6.2.4.	Institutionaalinen luottamus.....	32
6.2.5.	Aktiivisuus sosiaalisessa mediassa	32
6.2.6.	Demografiset taustamuuttajat	33
6.3.	TILASTOLLISET MENETELMÄT	34
6.3.1.	Logistinen regressioanalyysi.....	34
6.3.2.	Logistisen regression oletukset muuttujia kohtaan.....	35
6.3.3.	Logistisen regression taustaoletukset ja rajoitukset.....	36
6.3.4.	Mallin sopivuus ja selitysaste	37
7.	TULOKSET	38
7.1.	KUVAILEVA ANALYYSI	39
7.1.1.	Selittävät muuttajat	40
7.1.2.	Taustamuuttajat	40
7.2.	KORRELAATIOANALYYSI.....	43
7.3.	LOGISTISEN REGRESSIOANALYYSIN TULOKSET	53
7.3.1.	Sosiaalisen median identiteettikupliin sitoutuminen	54
7.3.2.	Yleinen luottamus	54
7.3.3.	Institutionaalinen luottamus.....	55
7.3.4.	Taustamuuttajat	55
8.	POHDINTA JA YHTEENVETO	58
8.1.	KESKEISET TUTKIMUSTULOKSET	58
8.2.	RELIABILITEETTI JA VALIDITEETTI	60
8.3.	LOPUKSI	61
9.	KIRJALLISUUS	63
10.	LIITTEET	67

1. JOHDANTO

Sosiaalisen median käyttö on lisääntynyt merkittävästi viimeisen vuosikymmenen aikana. Nykyään yli puolet maailman väestöstä on jossain määrin kirjautuneena jollekin internetin sosiaalisen median alustalle (Keipi, Näsi, Oksanen & Räsänen, 2017, 2). Käytön lisääntymisen myötä myös sisältö on monipuolisempi ja helpommin saavutettavissa. Samalla haitalliset sisällöt ovat nousseet merkittävään rooliin internetin ja sosiaalisen median eri alustoilla. Internetin eri alustojen anonyymi käyttäminen on vastavuoroisesti luonut verkossa tapahtuvan vihasisältöjen leviämisen, joka koskettaa erityisesti nuoria käyttäjiä (Oksanen, Hawdon, Holkeri, Näsi & Räsänen, 2014, 7). Nuorten käyttäjien altistuminen vihasisällölle, mutta myös muulle haitalliselle sisällölle, on tiedon arvioinnin ja sen haitallisten vaikutusten kautta merkittävässä osassa. Tämän myötä esimerkiksi tiedon luotettavuuden arvioiminen on erityisen tärkeässä osassa. Toisaalta itse vihasisällön tuottaminen toisia ihmisiä kohtaan on yksi internetin palveluiden leviämisen lisääntymisen myötä yhtä lailla lisääntynyt lieveilmiö. Altistuminen vihasisällöille on riski sinänsä samalla kun sisältöjen perusteena levitettävän tiedon luotettavuuden kriittinen arvioiminen on haasteellista nuorille käyttäjille.

Sosiaalisessa mediassa sijaitsevien ryhmien merkitys käyttäjille on lisääntynyt. Sosiaalisen median identiteettikuplat ja niihin sitoutuminen on keskeisessä osassa yksilön sosiaalisen identifikaation kautta, sillä joissain tapauksissa yksilö voi nähdä internetissä sijaitsevilla ryhmillä korkeampia merkityksiä, kuin internetin ulkopuolella tapahtuvissa ryhmissä (Kaakinen, Sirola & Oksanen, 2018, 27). Ryhmäprosessit ja sosiaalisen median eri palveluiden luomat algoritmit vaikuttavat käyttäjien kohtaamaan sisältöön. Tämän myötä yksilön tieto voi vääristyä, joka voi itsessään luoda vastakkainasettelua. Vastakkainasettelun ja polarisaation lisääntymisen myötä myös sisäryhmien ja ulkoryhmien nähdyt asenteelliset vastapuolet voivat lisätä haitallisen toiminnan määrää lisääntyneenä vihapuheena verkon alustoilla. (Kaakinen, Sirola, Savolainen & Oksanen, 2020, 2) Vihapuhetta ja muuta haitallista, muihin käyttäjiin kohdistunutta toimintaa tarkastelen jatkossa verkkovihana.

Sosiaalisen median laajan, nopeasti tavoitettavan tiedon määrän vuoksi sen luotettavuuden ja luottamuksen tason arviointi on keskeisellä sijalla tiedon laatua arvioidessa. Internetissä oleva

rajattoman tiedon määrä sekä nopeutettu päätöksenteko voi johtaa yliarvioimaan tuotetun sisällön ja saadun tiedon luotettavuutta. (Kaakinen, 2018, 29; Flanagin, 2017, 454.) Ryhmäprosessien näkökulmasta tarkasteltuna yksilö voi nähdä oman sisäryhmän jäsenten olevan luotettavampia ja uskottavampia. Tämä johtaa olettamaan, että myös sisäryhmän jäsenten tuottama tieto on luotettavampaa kuin mitä se todellisuudessa on (Flanagin, 2017, 457). Yhteiskunnan instituutioita kohtaan osoitetun korkeamman luottamuksen on vastavuoroisesti nähty olevan yhteydessä verkkovihamateriaalin vähäisempään näkemiseen sosiaalisen median alustoilla. Yhteys verkkovihan kohtaamisen ja sen tuottamisen välillä on tunnistettu aikaisempien tutkimusten perusteella. Näin ollen yksilön kokema luottamus yhteiskunnan instituutioita kohtaan on tutkimuskysymyksen kannalta oleellisessa roolissa tarkasteltaessa verkkovihan tuottamista. (Costello, Hawdon, Ratliff & Grantham, 2016, 313.)

Verkkovihan tuottamista on aiemmin tarkasteltu pohjaten sen erilaisiin vaikutuksiin niin yksilötasolla, ryhmätasolla kuin makrotasolla. (Peterson & Densley, 2017, 194). Näin ollen yksilön verkossa tapahtuva toiminta ja sen taustatekijät ovat tutkimuskohteena merkittävässä roolissa tarkasteltaessa verkkoyhteisöjen toimintaa. Yksilöllinen toiminta muotoutuu internetin palveluilla kaksisuuntaisesti, yhtäältä yksilön oman aktiivisuuden ja toisaalta sosiaalisten verkostojen sekä internetin palveluiden algoritmien kautta (Keipi, Näsi, Oksanen & Räsänen, 2017, 13). Yksilölliset tekijät ovat aikaisemmassa tutkimuksessa liitetty esimerkiksi persoonallisuuden piirteisiin, kuten macchiavelliset tai narsistiset piirteet (Peterson & Densley, 2017, 196). Dahlingin, Whitakerin ja Levyn (2009, 222) tutkimuksessa vastaavasti esimerkiksi macchiavellilaiset piirteet olivat yhteydessä matalampaan sosiaaliseen luottamukseen. Sosiaalisen median käyttö voi lisätä sosiaalista identifioitumista tiettyihin ryhmiin. Sosiaalisen median ryhmän identiteettikupliin sitoutuminen voi ohjata yksilön toimintaa ja joissakin tapauksissa olla jopa yksilöllisiä asenteita merkittävämpi ohjaava tekijä. (Densley & Peterson, 2018, 45; Kaakinen, Sirola & Oksanen, 2018, 27). Verkkovihan tuottaminen ja sen ympärillä tapahtuva muu toiminta muodostuu näin ollen monisyiseksi kokonaisuudeksi, jonka taustojen tarkastelu on yhteiskunnallisesti merkityksellistä.

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani sosiaalisen median identiteettikuplien sitoutumisen sekä luottamuksen eri muotojen yhteyttä verkkovihan tuottamiseen. Sosiaalisen median identiteettikuplien osa-alueissa luotettavan tiedon arviointi on yhtenä keskeisenä tekijänä sitoutumisen tasoa mitattaessa. (Kaakinen, 2018, 59) Näin ollen tarkastelen myös verkkovihaa tuottavien yksilöiden luottamuksen määrää yleisen luottamuksen, institutionaalisen luottamuksen sekä internetissä tavattuja ihmisiä kohtaan osoitetun luottamuksen osalta.

2. VERKKOVIHA

Internetin palveluiden käyttäminen on lisääntynyt jatkuvasti viimeisen kahden vuosikymmenen aikana. Internetin sisällöt ja sitä tuottavat toimijat ovat muuttuneet tänä aikana. Internetin eri vaiheita on kuvattu sen sisällön ja siellä tapahtuvan toiminnan mukaisesti. Web 1.0:ssa, jossa internetin sisältö oli pääsääntöisesti erilaisten yritysten tuottamaa sisältöä ja käyttäjälähtöinen sisällön tuottaminen oli vähäistä. Sisällön lisääntyminen ja sen käyttäjälähtöisyys on johtanut web 2.0:aan, jossa eri internetin palveluita käyttävät toimijat ovat muuttuneet merkittäväksi osaksi siellä sijaitsevan sisällön tuottamista. Sosiaalinen media on nähty web 2.0:n lopputuloksena. Passiivinen selaileminen on siis muuttunut kohti aktiivisempaa toimintaa, jossa yksilö on itse aktiivisemmin sisältöä tuottavana toimijana ja toiminnan taustalla nähdäänkin olevan käyttäytymisen muutos internetin palveluissa. Muutoksen taustalla on teknologioiden halvempi käyttäminen, ja tämän myötä massojen tavoitettavuus on lisääntynyt. Viimeisimpänä käynnissä olevana internetin palveluiden käytön muutosta tarkastellaan Keipin ja kumppaneiden (2017, 7) mukaan internetin muuttumisena kohti web 3.0:aa, jossa internetin palvelut nähdään yhteisönomaisina alustoina. Tämä internetin jatkuva muovautuvuus vaikuttaa luonnollisesti niin yksilöiden kuin yhteisöjen toimintaan. Näillä alustoilla tiedon kertymistä ja sen prosessointitapaa tarkastellaan kolmella eri tasolla ja kontekstissa: hallinnollisella tasolla, yksityisen sektorin tasolla sekä yksilön tasolla. (Keipi, Näsi, Oksanen & Räsänen, 2017, 7.)

Verkossa tapahtunut käyttäytymisen muutos on käyttäjämäärien ja tuotetun sisällön räjähdysmäisen kasvun myötä lisännyt myös haitallisia piirteitä. Erilaisten verkon alustojen sisältöjen helppo saavutettavuus yhdessä tietoa koskevan puutteellisen kriittisyyden vuoksi on nostattanut huolta sen vaikutuksesta varsinkin nuorten käyttäytymisen osalta (Keipi, Näsi, Oksanen & Räsänen, 2017, 10). Haitallisia sisältöjä kuitenkin ilmenee myös suoraan käyttäjiä kohtaan osoitetun aggressiivisen käyttäytymisen muodossa. Petersonin ja Densleyn (2017, 194) mukaan aggressiivisen käyttäytymisen muutos nähdään elektronisen aggression käsitteen kautta, jossa vaikutukset yksilötason hyvinvoinnille, mutta myös julkisen terveydenhuollon rasittavuuden suhteen, ovat merkittäviä. Verkkoalustoilla toisiin kohdistunutta väkivaltaa voidaan tuottaa helposti esimerkiksi sen anonyymiteetin tarjoaman suojan kautta. (Kaakinen, Sirola, Savolainen & Oksanen, 2020, 2.) Tarkastelen seuraavaksi verkossa tapahtuvan aggressiivisen käyttäytymisen aikaisempaa tutkimusta sekä sen erilaisia vaikutuksia yksilö- ja yhteisötasolla.

2.1. Verkkovihan aikaisempi tutkimus

Peterson ja Densley (2017, 194) ovat tutkineet verkossa tapahtuvaa aggressiivista toimintaa tarkastellen sen ilmenemistä ja vaikutuksia yksilötason, ryhmätason ja makrotason lähtökohdista. Vertailen aikaisempaa tutkimusta näistä lähtökohdista. Quandt ja kumppanit (2022, 1) kuvaavat vihasisältöä kattokäsitteellä pimeä osallistuminen, joka käsittää laajemmin verkossa tapahtuvan haitallisen sisällön, esimerkiksi valeutusten ja salaliittoteorioiden ilmenemisen. Tutkielmassani kuitenkin keskityn ainoastaan verkkovihaan, jonka Quandt ja kumppanit jakavat verkossa tapahtuvaa toimintaa loukkaavan puheen kategoriaan, joka käsittää enemmän yksilöön kohdistuvan kiusaamisen ja tahallisen ärsyttämisen, eli trollauksen sisältöjä. Toisena ulottuvuutena Quandt näkee vihapuheen kategorian, jossa vihasisältö kohdistuu sosiaaliseen ryhmään kuuluvaa yksilöä tai ryhmää kohtaan. Jälkimmäisessä vihapuheen merkitys korostuu yksilön ryhmän kautta nähtyä identiteettiä kohtaan osoitettuna vihasisältönä. (Quandt, 2018; Quandt, Klapproth & Frischlich, 2022, 2.) Myös Costello ja kumppanit (2016, 313) tarkastelevat verkkovihan tuottamista lähtien ajatuksesta, että tuotettu vihasisältö on yksilön sijasta kohdistettua lähtökohtaisesti aina ryhmää kohtaan. Vihasisällön kohtaamisessa he näkevät yhteyksiä sosiaalisen luottamuksen vähenemiseen ja pitkällä aikavälillä vihasisällön kohtaaminen voi vahvistaa syrjiviä asenteita valmiiksi haavoittuvassa asemassa olevia, syrjintää kokevia ryhmiä kohtaan. Tutkimuskysymykseni ja tutkimukseni aiheen selkeyttämisen vuoksi tarkastelen Quandtin et al. (2022, 2) kuvaamaa pimeää osallistumista jatkossa verkkovihan käsitteen alta kokonaisuutena erittelemättä loukkaavan puheen ja vihapuheen sisältöjä.

2.1.1. Makrotason vaikutuksia

Peterson ja Densley (2017, 197 – 198) tarkastelevat verkkovihan tuottamisen makrotason vaikutuksia sen erilaisten yhtäältä irrallisten ja toisaalta toisiaan tukevien ulottuvuuksien kautta. Sosiaalisessa mediassa tapahtuvaa toimintaa kuvataan tässä yhteydessä lähtökohdaltaan antisosiaalisen median kautta, jossa toiminta muodostuu ikään kuin yhteiskunnan sisälle rakentuneena ilmiönä. Antisosiaalisessa mediassa verkkovihaa tuottavat rinnastetaan fyysisen maailman

rikollisjengitoimintaan, jossa verkkovihan tuottajat tuottavat sisältöä samassa suhteessa ei-tuottavien kanssa, kuin fyysisessä maailmassa rikolliset ei-rikollisiin verrattuna. Makrotasolla tarkasteltuna antisosiaalisen median ympäristössä toiminta rakentuu kolmen eri ulottuvuuden alle, joita ovat valikoituminen, fasilointi ja kohennus.

Valikoitumisen taustana toimii ajatus tietynlaisesta yksilöstä aktiivisena toimijana. Yksilö omaa tietynlaisia yleistettäviä piirteitä ja persoonallisuuden muotoja, jotka ajavat häntä toimimaan verkkoyhteisöissä haitallisella tavalla. Yksilön toiminta rikollisella lähtökohdalla on siirrettävissä myös fyysiseen maailmaan, jolloin internet ja sosiaalinen media eivät aja toimijaa kohti vihasisällön tuottamista, vaan toiminta ilmenee niistä johtumattomista syistä. (Peterson & Densley, 2017, 197.) Kaakisen ja kumppaneiden (2020, 2) integratiivisessa tutkimuksessa tarkasteltiin henkilökohtaisia riskitekijöitä antisosiaalisen käytöksen taustalla verkkoalustoilla. Impulsiivisuuden ja mielenterveyden ongelmien nähtiin olevan verkkovihaa lisäävinä tekijöinä, jotka ohjaavat käsitystä myös Petersonin ja Densleyn ajatukseen yksilön aktiivisen toimijuuden suuntaan. Yksilöllä ilmenevät mielenterveyden häiriöt ovat aikaisemman tutkimuksen mukaan olleet myös yhtäältä itse sosiaalisen median käytön aktiivisuutta lisäävänä tekijänä. Lisäksi nuorten kohtaamalla vihasisällöllä sosiaalisessa mediassa on nähty olevan mielenterveyden häiriöitä lisäävää vaikutusta, jonka vastavuoroisesti on nähty lisäävän myös vihasisällön tuottamista. (Aalto-Setälä, Huikko, Appelqvist-Schidleichener, Haravuori & Marttunen, 2023, 80.)

Fasilitoinnin lähtökohtana on vastaavasti ajatus tietynlaisista aktiivisista ryhmistä toimijoina. Ryhmät toimivat tietynlaisen käyttäytymismallin mukaan, mutta internet ja sosiaalinen media tarjoavat toimintaa mahdollistavan alustan, eli näin ollen fasilitoi toimintaa kohti vihasisällön tuottamista. Ryhmänormien vaikutus sosiaalisen median taustoilla vahvistaa toimintaa ja sosiaalisen median luoman anonymiteetin mahdollisuus tarjoaa toiminnalle aihiot. Näin ollen tietynlaiset ryhmät toimivat vihasisältöä tuottavalla tavalla internetissä, jolloin ilman sosiaalisen median fasilointia, toiminta ei välttämättä ilmenisi fyysisessä maailmassa. Ryhmätoiminta ei olisi välttämättä siirrettävissä fyysiseen maailmaan, sillä anonymiteetin tarjoama suojaa ei tämän myötä myöskään olisi. (Peterson & Densley, 2017, 197.)

Kohennuksen ulottuvuuden puolella vastaavasti aktiivisina toimijoina toimivat sekä yksilö, että ryhmä. Yhteys valikoitumiseen kohennuksen pohjalle löytyy rikollista toimintaa fyysisessä maailmassa tekevien suhteen, jolloin antisosiaalisessa mediassa toiminta mahdollistuu. Tämän lisäksi internetin ja sosiaalisen median tarjoama fasilointi lisää houkuttelevuutta haitallista

taipumusta omaavien yksilöiden suuntaan. Sosiaalisessa mediassa ilmenevät ryhmäprosessit lisäävät houkuttelevuutta kohti haitallista toimintaa, näin ollen sekä haitalliseen toimintaan altis aktiivisena toimijana oleva yksilö on yhdessä tietynlaisen ryhmän kanssa luomassa sosiaalisessa mediassa vihasisältöä. (Peterson & Densley, 2017, 197 – 198.) Myös Kaakisen ja kumppaneiden (2020, 3) tutkimuksessa nähtiin ryhmän jäsenten samaistettavuuteen liittyvän sosiaalisen identifikaation yhteys yhdessä epäyksilöllistämisen (*deindividuation*) kanssa olevan verkkovihaan ohjaavina mekanismeina. Epäyksilöllistämällä tarkoitetaan antinormatiivista käytöstä ja ihmisten tarkastelua ei niinkään yksilöinä, vaan osana tiettyä ryhmää.

Makrotason vaikutuksia tarkastellessa myös yleisen polarisaation lisääntyminen on nähty lisäävän myös verkkovihan tuottamisen motivaatiota. Sijainnillisesti sosiaalisen median alustat ovat myös tavoitettavuutensa kannalta makrotasolla oleellisessa osassa, sillä käytännössä katsoen jokaisella yksilöllä on pääsy sosiaalisen median alustoille. Yksilölliset persoonallisuuteen liittyvät riskitekijät, kuten impulsiivisuus ja mielenterveyden häiriöt ovat integratiivisessa tutkimuksessa nähty yhdessä tilanne-, paikka- ja käyttömääräsidonnaisuuden kanssa verkkovihaa selittävinä tekijöinä. (Kaakinen, Sirola, Savolainen & Oksanen, 2020, 2.) Esimerkiksi suomalaisessa yhteiskunnassa makrotason vaikutukset heijastuvat merkittävästi verkkovihan vaikutusten kautta yksilön mielenterveyteen, koska mielenterveyden häiriöitä ilmenee suomalaisista lapsista 10-15 prosentilla ja 20-25 prosentilla nuorista. Yhteiskunnallisella tasolla tarkasteltuna terveydenhuollon rasittuminen pelkästään mielenterveyden häiriöitten takia onkin ollut kasvussa viime vuosien aikana. (Aalto-Setälä, Huikko, Appelqvist-Schidleichener, Haravuori & Marttunen, 2023, 35.)

Keipi, Näsi, Oksanen ja Räsänen (2017, 2) tarkastelevat internetissä tapahtuvaa toimintaa sen yhteiskunnallisesta lähtökohdasta etenkin nuoriin kohdistuvien vaikutusten kautta. Sosiaalisen median alustojen haitalliset sisällöt ovat jaettavissa yhtäältä suoran verkkovihan vaikutuksiin yksilön terveyteen, mutta myös siellä ilmenevään muuhun haitalliseen, kuten itsensä satuttamiseen ja syömishäiriöihin kannustavaan sisältöön. Nuoret ovat yhtäältä myös erityisen herkässä asemassa vastaanottamaan vihasisältöjä ikään liittyvän tiedon arvioinnin, mutta myös toisaalta mielenterveydellisen näkökulman kautta. (Oksanen, Hawdon, Holkeri, Näsi & Räsänen, 2014, 7; Aalto-Setälä, Huikko, Appelqvist-Schidleichener, Haravuori & Marttunen, 2023, 80) Näiden ilmiöiden yhteiskunnallista merkitystä korostaa se, että maailman väestöstä melkein puolet on jollain tapaa sosiaalisen median alustoilla (Keipi et al. 2017, 2).

2.1.2. Yksilölliset tekijät

Petersonin ja Densleyn (2017, 197) jaottelussa yksilölliset tekijät nähdään persoonallisuuteen liittyvinä ja persoonallisuuden piirteitä on tarkasteltu verkkovihaa selittävinä tekijöinä. Persoonallisuuden piirteitä on jaoteltu yksilön sisäistäviin (*internalizing*) piirteisiin (*traits*), jotka käsittävät esimerkiksi masennusoireiluun ja yksilön ujouteen liittyviä puolia, sekä ulkoistaviin (*externalizing*) piirteisiin, joita ovat esimerkiksi psykoottiset piirteet sekä machiavellismi. Sisäistetyt piirteet nähdään yksilön omaan itseensä kohdistuvina tekijöinä muodossa, kun ulkoistavat tekijät voivat näkyä myös muita ihmisiä kohtaan ilmenevänä.

Yksilön sisäistetyt piirteet voivat ilmetä mielenterveydellisiin vaikeuksiin kytkeytyneinä. Masennusoireiluun sekä ujouteen liittyvät tekijät ovat verkkovihan tuottamisessa merkittävässä osassa etenkin internetin anonymiteetin tarjoaman suojan vuoksi. Yksilön ei tarvitse esiintyä omana itsenään tai kohdata verkkovihan kohteitaan kasvojen, mikä madaltaa kynnystä verkkovihan tuottamiselle. (Peterson & Densley, 2017, 196.) Myös Kaakinen ja kumppanit (2020) ovat tarkastelleet yksilön sisäistävien piirteiden vaikutusta verkkovihan tuottamisen riskitekijöinä. Tunteiden sääntelyyn vaikuttavien mielenterveyden häiriöiden on nähty olevan yhtenä haitallista käyttäytymistä lisäävänä tekijänä negatiivisten tunnetilojen lisäksi. Yksilön haitallinen käyttäytyminen voidaan nähdä pyrkimyksenä päästä eroon näistä negatiivisista tuntemuksista. Sisäistettyjen oireiden vaikutukset aggressiivisuuden lisääntymiseen on tunnistettu verkon ulkopuolisessa toiminnassa, joten verkossa tapahtuva aggressiivisuus ei ole poikkeus. Lisäksi persoonallisuuden piirteistä esimerkiksi impulsiivisuuden on nähty olevan yhteydessä verkkovihan tuottamisessa sisäistettyjen piirteiden kanssa. Harkinnankyvyn laskenut taso ja sisäistetyt piirteet toimivat dysfunktionaalista emootiota aiheuttavana tekijänä, ja pohdinnan puute ennen vihaviestien lähettämistä johtavat verkkovihan tuottamisen riskin nousuun. (Kaakinen, Sirola, Savolainen & Oksanen, 2020, 2.)

Yksilön ulkoistavia piirteitä verkkovihan taustalla ovat esimerkiksi psykoottiseen oireiluun ja machiavellismiin liittyvät tekijät, esimerkiksi narsistiset ja sadistiset piirteet. Näissä tekijöissä merkittävässä osassa on tunnistettu esimerkiksi empatiakyvyn puuttuminen toisia kohtaan. Verkkovihan tuottamisen motivaattoreina toimivat siis saatu nautinto toista kohtaan osoitetusta aggressiivisuudesta ja esimerkiksi trollauksesta nauttivat ihmiset osoittavat erityisesti sadistisia

piirteitä (Peterson & Densley, 2017, 196). Yksilöt saavat siis mielihyvää toisen pahasta olost, joka itsessään ajaa toimintaa. Verkkovihan tuottamisessa ulkoistavat piirteet voivat näkyä myös esimerkiksi yksilön ideologisista lähtökohdista kummuten. Tällöin yksilö kokee verkkovihan tuottamisen oikeutettuna sekä tarkoituksenmukaisena. (Quandt, Klapproth & Frischlich, 2022, 2.)

2.1.3. Ryhmätoimintaan liittyvät tekijät

Internetin eri alustoilla tapahtuva ryhmäkäyttäytyminen saa erilaisia haitallisia muotoja Sosiaalisen median alustoilla voi ilmetä erilaisten rikolliseen toimintaan tai extremismiin osallistuvia järjestöjä, jotka voivat käyttää alustoja yhtäältä rikollisen toiminnan promootioon sekä järjestöihin rekrytointiin ja toisaalta sen koordinointiin. (Peterson & Densley, 2017, 195.) Verkkovihan tuottamisen näkökulmasta ryhmätoiminnot näkyvät kuitenkin yksilöiden ryhmäjäsenyyksien kautta. Verkkovihaa tuottavilla yksilöillä voi olla taipumusta käyttää ryhmästereotypisoinnin keinoja sekä ryhmänormien mukaista käyttäytymistä sosiaalisen median alustoilla toimiessaan, vaikka he eivät välttämättä identifioituisikaan eri ryhmien jäseniksi. (Kaakinen, Sirola, Savolainen & Oksanen, 2020, 10.)

Yksilön itsestereotypisointi on yhteydessä ryhmäjäsenyyden hyväksymiseen, jolloin verkkovihan tuottaminen nähdään ryhmän toiminnan myötä hyväksyttävämpänä. Kuitenkin yksilön sisäisillä tekijöillä on suurin vaikutus verkkovihan tuottamiseen yhdessä yllä mainittujen tekijöiden kanssa. Ryhmäjäsenyyksiin ja ryhmätoimintoihin liittyvät tekijät eivät siis itsessään ole verkkovihaan ajavia riskitekijöitä, vaan ne toimivat enemmän toimintaa fasilitoivana. (Kaakinen, Sirola, Savolainen & Oksanen, 2020, 3; Peterson & Densley, 2017, 195.) Uudenlaiset ryhmänormit kuitenkin syntyvät ryhmäpaineen myötä ja tämä voi Petersonin ja Densleyn (2017, 197) mukaan vaikuttaa verkkovihan tuottamiseen sen tietynlaisella normalisoivalla tavalla. Sosiaalisen median eri alustoilla kohdattu vihasisältö voi siis lisätä hyväksyttävyyttä tuottaa itsekkin vihasisältöä esimerkiksi nuorilla laskeneen empatiakyvyn ja lisääntyneen vihamielisyyden myötä (Aalto-Setälä, Huikko, Appelqvist-Schidleichener, Haravuori & Marttunen, 2023, 80).

3.SOSIAALISEN MEDIAN IDENTITEETTIKUPLAT

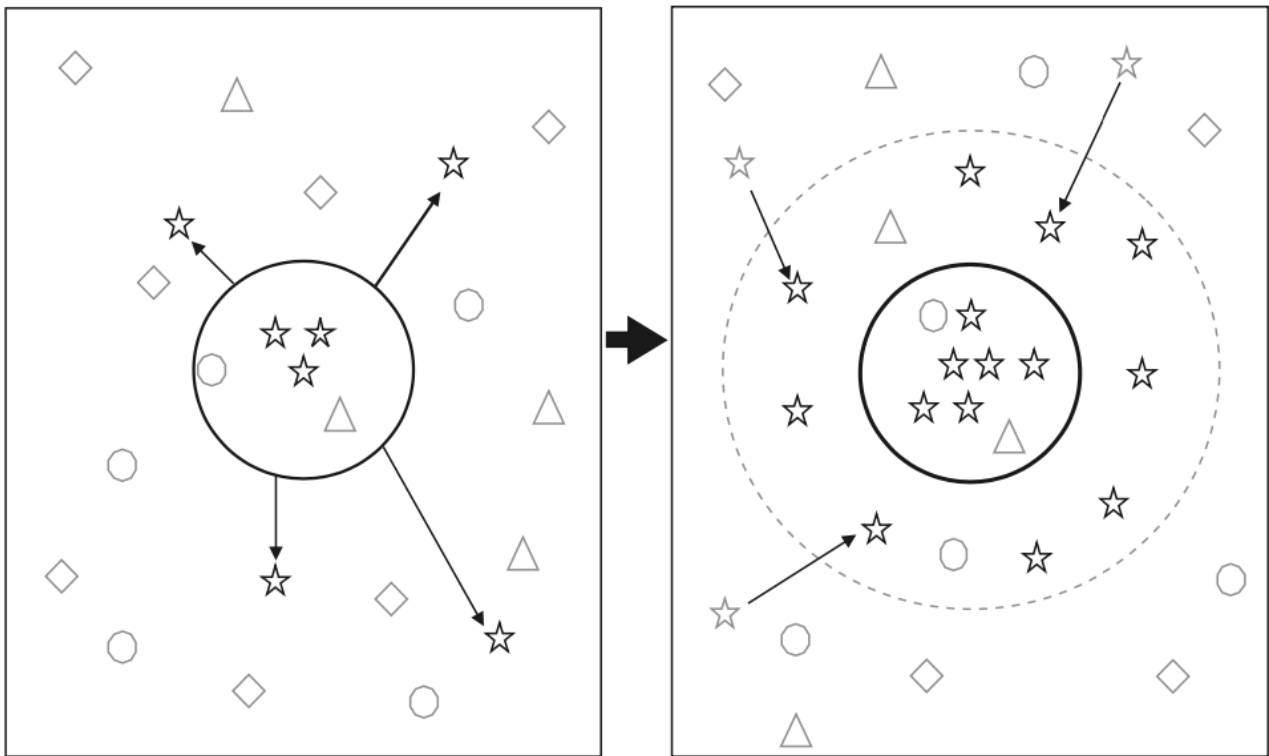
Sosiaalisen median eri alustoille on kirjautuneena jollain tapaa melkein puolet maailman väestöstä (Keipi, Näsi, Oksanen & Räsänen, 2017, 2). Eri alustoilla tapahtuvia ryhmätoimintoja on tarkasteltu erilaisista teoreettisista lähtökohdista, esimerkiksi yksilön sosiaalisen identiteetin ja omakuvan muotoutumisessa. Sosiaalisen median alustoilla käyttäjiä yksilöivät tekijät voivat rakentua ryhmäteorioiden pohjalta, mutta myös eri alustoilla käytössä olevilla algoritmeilla on merkittävä vaikutus yksilön internetin käyttöön (Keipi et al. 2017, 7). Tarkastelen sosiaalisen median identiteettikuplien aikaisempaa tutkimusta keskittyen identiteettiin ja sen muotoutumiseen liittyviin tekijöihin.

Sosiaalisen median käyttäjien toimintaa tarkastelevassa tutkimuksessa teoreettisena pohjana on käytetty esimerkiksi filtterikuplien (Pariser, 2011) käsitettä, jossa teknologiayritykset kilpailevat käyttäjämääristä ja käyttöajasta. Käyttäjille tuotettua sisältöä näin ollen suodatetaan käyttäjäkohtaisesti, lähtien ajatuksesta, että käyttäjälle suotuisampi sisältö kannustaa jatkamaan sivustojen käyttämistä. Käyttäjäkohtaisella hakutoiminnolla ja filtteröinnillä tietyntyyppiset käyttäjät törmäävät tietyntyyppiseen sisältöön, joka vastavuoroisesti vähentää tiedon moninaisuutta ja käyttäjälle tuotettavaa hänen mielipiteistään eroavaa sisältöä. Filtterikuplien muodostumisessa yhtenä merkittävänä osana on nähty myös myöhemmin tarkemmin avattava homofilia, jonka samankaltaisia henkilöitä ympärilleen keräävä vaikutus muovaa myös internetissä tiedon laatua. (Geschke, Lorentz & Holtz, 2019, 131.) Aikaisempi tutkimus on myös nojannut kaikukammioiden käsitteeseen, jossa internetin alustoilla samankaltaisten käyttäjien ideologisesti ja asenteellisesti samanlaiset näkemykset kohtaavat keskenään samaan aikaan vähentäen eriäviä mielipiteitä (Garrett, 2009, 266). Näillä voi olla ryhmätoimintojen puitteissa myös merkittäviä yhteiskunnallisia vaikutuksia, sillä internetin kautta muodostuvat ryhmät voivat toimintojensa puitteissa levitä myös todelliseen maailmaan (Geschke et al., 2019, 130). Sisällöllisesti filtterikuplien ulottuvuudet ovat toiminnoiltaan jossain määrin samankaltaisia internetin kaikukammioiden kanssa.

Keipi ja kumppanit (2017, 121–128) halusivat syventää käsitystä internetin ympäristön vaikutuksesta yksilön toiminnalle. Tästä syystä he kehittivät Identity Bubble Reinforcement – mallin (IBR-malli), jonka keskiössä ovat verkkosisällön kohtaamisen ja identiteetin dynamiikan mekanismit. Pohjaavana tekijänä ovat myös internetissä olevien sosiaalisten medioiden alustojen luomat, algoritmeihin

perustuvat profiilit, joiden mukaan käyttäjille tarjotaan tietynlaista sisältöä. Yksilön kohtaama sisältö luo käytännössä sosiaalisen kehityksen kannalta merkittävän muovatun ympäristön. Näin ollen yksilön käyttäytyminen ja identiteetti voivat käytännössä rakentua sosiaalisen median ympäristöissä. Sosiaalisen median ympäristöissä identiteetin rakentuminen toimii tietyllä tavalla kahteen suuntaan. Yksilön oma toiminta määräytyy hänen motivaationsa puitteissa ja sosiaalisen median toiminnan myötä. Näin ollen yksilön käytös ruokkii algoritmia tuottaen lisätietoa toiminnan pohjalta. Tämä vastaavasti lisää samankaltaisen sisällön näkyvyyttä, joka taas kerran vaikuttaa sosiaalisen identiteetin kehittymiseen.

Sosiaalisen median alustoilla kuitenkin esimerkiksi haitallinen sisältö tai yleisesti ottaen sosiaalisesti vähemmän hyväksyttävä sisältö ei ole lähtökohtaisesti mainostettavaa sisältöä. Yksilön oma toiminta kuitenkin ohjaa sosiaalisen median algoritmeja, joka näin ollen tuottaa myös enemmän haitallista sisältöä, käyttäjän sitä etsiessä. Samaan aikaan vähemmän haluttu sisältö häviää sosiaalisesta mediasta entisestään vahvistaen yksilön omaa haluttua sisältöä, joka vastavuoroisesti on muodostunut ryhmänormien muodostumisen mukaan. IBR-mallissa internet – ympäristön, yksilöllisen toiminnan ja ryhmäkäyttäytymisen kautta muodostuvat sosiaalisen median identiteettikuplat yhdistyvät kuviossa 1. Toiminta jakaantuu vasemmalla olevaan yksilön identiteettiin liittyviin ajureihin, jossa eri kuviot muodostavat yksilölliset sisällöt, joiden mukaan käyttäjä on rakentunut. Nuolet kuvaavat yksilön hakemaa tietoa internetistä. Kuviossa ympyrä kuvaa käyttäjää itseään, jonka hakutoiminnot lisäävät kuplan sisällä olevien kuvioden samankaltaisuutta. Vastaavasti oikealla puolella oleva ympäristön vaikutus, laajemmassa ympyrässä, lisää saatavilla olevan sisällön määrää hakutulosten mukaan. Samaan aikaan vähemmän haluttu sisältö korvaantuu pois. Tämä ei kuitenkaan tarkoita kaiken sisällön pois suodattumista, sillä yksilö ei toisaalta voi olla myöskään yhden ainoan ryhmän identiteetin kautta muodostanut omaa identiteettiään, vaan ryhmäidentiteettiä on jokaisella yksilöllä useita. Sisemmän ympyrän viivan paksuus kuvaa vastaavasti kuplan lujuuutta. (Keipi, Näsi, Oksanen & Räsänen, 2017, 123 – 124.) IBR-mallin pohjalta kehitettiin myöhemmin Identity Bubble Reinforcement Scale -mittari (IBRS), jolla mitattiin sosiaalisen median identiteettikupliin sitoutumista sosiaalisen identifikaation, homofilian ja informaatiovinouman tasoa kolmella kunkin ulottuvuuden kysymyksellä. (Kaakinen, Sirola & Oksanen, 2018.)

Kuvio 1. IBR-malli (Keipi et al. 2017, 124)

3.1. Sosiaalinen identifikaatio

Ensimmäisenä IBR-mallin osana on sosiaalinen identifikaatio, joka kuvaa tapaa, miten yksilö identifioituu osaksi verkkoyhteisöä. Sosiaalisen identifikaation pohjalla on Tajfelin ja Turnerin (1979) sosiaalisen identiteetin teoria, jossa keskeisessä osassa on yksilön sisäistämä ryhmäjäsentyys ja sen merkitykset identiteetin muotoutumiselle. Yksilön sosiaalinen identiteetti rakentuu ryhmäjäsennyden kautta ja näin ollen identiteetin muodostuminen ja sen ylläpito ovat riippuvaisia keskeisistä ryhmäjäsennyksistä. Yksilö muodostaa sosiaalisen identiteettinsä suhteessa erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin, joiden jäsen hän on, joten useamman ryhmän jäsenyyden vuoksi sosiaalisen identiteetin erilaiset osa-alueet ilmenevät eri aikoina ja eri tavalla riippuen sosiaalisesta ryhmästä. (em. 1979, 60.)

Myös yksilön kategorisointi on keskeisessä osassa sosiaalisen identiteetin teorian sisällä. Kategorisoinnilla tarkoitetaan prosessia, jossa yksilö muodostaa sosiaalisen identiteettinsä ja minäkäsityksensä osana erilaisia ryhmäjäsenyyksiä. Kategorisointi rakentuu yksilöllä kognitiivisesti ryhmän identiteetin kautta, yhdistäen ryhmäidentiteetin palasia luoden näin identiteetin ryhmän mukaisesti. Yksilö kuvaa omaa toimintaansa ja identiteetin rakentumista ryhmän toiminnan ja arvojen kautta. Samaan aikaan yksilölliset osa-alueet jäävät vähemmälle huomiolla yksilön identiteetin muodostumisessa. Tätä Turner kuvaa depersonalisaation käsitteellä, jossa yksilön kognitiivinen identiteetin muodostuminen ei riipukaan yksilöllisistä tekijöistä, vaan ryhmän osa-alueiden vaikutuksista kategorisoinnin keinoilla. (Turner, 1982, 16; Tajfel, Billig, Bundy & Flament, 1971, 174 – 175.) Itsekategorisoinnin ilmiö käy toteen myös internetin alustoilla, sillä yksilöt voivat identifikaatioprosessien kautta myös sosiaalisesti kategorisoida itseään osaksi nettiyhteisöä, ei välttämättä niinkään yksilöllisen persoonallisen identiteetin kautta. (Kaakinen 2018; Kaakinen, Sirola & Oksanen, 2018, 27.)

Sosiaalisen median identiteettikuplien sisältöjä on pohjattavissa myös Sherifin, Harveyn, Whiten, Hoodin ja Sherifin (1961) ryhmämuodostumiseen ja sisäryhmän suosimiseen. Ihmiset ovat melko herkkiä muodostamaan ryhmiä ja tämän myötä toimimaan myös oman ryhmän etujen mukaisesti. Esimerkiksi Sherifin ja kumppaneiden (1961) ryhmäkokeissa ilmi tulleet tulokset osoittivat, että yksilöt voivat muodostaa ryhmiä melko nimellisillä perusteilla ja alkaa tämän myötä toimimaan oman ryhmän edun mukaisesti samaan aikaan toimien muodostettua ulkoryhmää vastaan. Yksilöt ikään kuin muodostavat ryhmäjäsenyyden ja luovat sen myötä myös omaa itsekäsitystä.

Sosiaalisen identifikaation muotoutuminen internetissä on vastaavasti tunnistettu jo aikaisemman tutkimuksen mukaan. Nuorempien käyttäjien internetin käytöstä on tunnistettavissa ilmiö, jossa netissä muodostuneet yhteisöt ja ryhmät tarjoavat jopa joskus vahvemman identifikaation välineet, kuin mitä verkon ulkopuolisissa vertaisten ryhmissä. (Kaakinen, Sirola & Oksanen, 2018, 27.) Internetin ryhmien suosiminen voi näkyä erityisesti sellaisilla henkilöillä, joilla internetin ulkopuoliset suhteet ovat tarjonneet huonoja kokemuksia. Intiimien suhteiden muodostaminen internetissä on toinen internetin ryhmiä suosimista nostava tekijä verkon ulkopuolisten ryhmien sijasta. (em. 2018, 27.)

3.2. Homofilia

IBR-mallin toinen tekijä on homofilian tasoa mittaava. Homofilia tarkoittaa samankaltaisten yksilöiden keskenään muodostamia suhteita. Suhteet rakentuvat erilaisilla ihmisillä eri tavalla johtuen esimerkiksi erilaisista taustoista ja yksilöiden välisen homofilian ilmeneminen on tunnistettavissa yleisesti esimerkiksi erilaisten kategoristen jäsenyyksien kautta. Homofiliaa on jaoteltu arvohomofilian ja statushomofilian käsitteillä (McPherson, Smith-Lovin & Cook, 2001, 419), joiden merkitykset muodostuvat erilaisten ulkoisten ja sisäisten tekijöiden vaikutuksesta. Arvohomofiassa yksilöiden keskinäiset suhteet ja nähty samankaltaisuus rakentuu nimensä mukaisesti jaettujen arvojen pohjalle. Myös yksilöiden asenteet, uskomukset ja ihailun kohteet ovat määrittäviä tekijöitä samankaltaisuuden tunnistamisessa. Statushomofilia vastaavasti määrittyy erilaisten sosiodemografisten tekijöiden mukaan, joita ovat esimerkiksi etnisyys, koulutustaso ja muut sosioekonomiset osa-alueet. Nähty status perustuu informaaliin, formaaliin tai tavoiteltuun statukseen. (McPherson et al. 2001, 420)

McPherson ja kumppanit (2001) tarkastelevat homofilian rakentumista perustason (*baseline*) homofilian käsitteen sekä sisäänkääntyneisyyden (*inbreeding*) homofilian tason kautta. Perustaso muodostuu sosiodemografisiin tekijöihin liitännäisenä, joita ovat esimerkiksi geografinen sijainti sekä muut yksilön ympäristöön liittyvät erilaisia suhteita mahdollistavat tekijät. Homofilian pohja rakentuu siis jaettuihin taustoihin sekä asenteellisiin tekijöihin (McCroskey, McCroskey & Richmond, 2006, 16). Kyseessä on näin ollen rakenteelliseen muovautumiseen pohjaava tekijä. Sisäänkääntyneisyydessä toimintaa tarkastellaan enemmän sisäryhmien ja ulkoryhmien tarkastelun kautta. Tässä suhteessa yksilön oma toiminta voi olla myös osatekijänä sen suhteen, miten yksilö mieltää ulkoryhmiin, esimerkiksi eri uskontokuntaan kuuluvat tai eri etnisen taustan omaavat henkilöt. Perustason homofiassa ilmenevä etninen tausta johtaa toisaalta sisäänkääntyneisyyteen ryhmätason ja nähtyjen toisten kautta (McPherson et al. 2001, 421).

Yksilölliset erot homofilian muodostumisessa ovat eri väestöryhmillä eri tavalla rakentuvia, sekä eri tavalla ilmeneviä. McPhersonin ja kumppaneiden (2001, 423) mukaan esimerkiksi poikien sekä tyttöjen välillä homofilian taso ilmenee selkeämmin tytöillä, johtuen pienemmästä ryhmäkoosta, kun

taas poikien ryhmäkokojen ollessa yleisesti isompi, on myös heterogeenisyys yleisempää itse ryhmissä. Vahvimpana homofiliaa määrittävänä tekijänä nähdään kuitenkin ikä, vaikka etnisyyteen liittyvät tekijät ovat myös erittäin vahvassa osassa. Ikään liittyvä homofilia pohjaa perustason homofilian kautta esimerkiksi koulutukseen, sillä sosiaaliset suhteet rakentuvat usein eri tason koulutuksen aikana, joissa ikäryhmät ovat tyypillisesti samat.

Sosiaalisen valikoimisen mahdollisuuksien lisääntyminen on nähty yhtenä homofiliaa lisäävänä tekijänä. Näin ollen internetin lisääntynyt käyttö on samaan aikaan lisännyt huomattavasti näitä mahdollisuuksia. (Peterson & Densley. 2017, 194.) Sosiaalisen median alustat luovat siis mahdollisuuksia sosiaalisille verkostoille ja niiden muodostumisen myötä lisääntyy myös valinnan mahdollisuus toimia enemmän samankaltaisten ihmisten kanssa (Oksanen, Hawdon, Holkeri, Näsi & Räsänen, 2014, 1). Kasvava homofilia toisaalta vähentää monimuotoisuutta, joka lisää homofilian kierrettä. Kierre lisää polarisaatiota ja voi vaikuttaa konfliktien lisääntymiseen niin sosiaalisten kuin ideologisten klikkien välillä (Kaakinen, Sirola & Oksanen, 2018). Homofiliaa voidaan mitata sosiaalisten verkostojen homogeenisyyden mukaan ja nähty samankaltaisuus vaikuttaa ihmisten korkeampaan osallistumistahtoon verkossa käytävässä keskustelussa. Näin ollen homofilian voidaan nähdä olevan yhteydessä korkeampaan aktiivisuuteen sosiaalisessa mediassa. (Kaakinen et al. 2018.)

3.3. Informaatiovinouma

Kolmas IBR-mallin osa on informaatiovinouma, jossa yksilön sisäistämä tieto voi vääristyä henkilökohtaisten mielipiteiden ja asenteiden seurauksena siten, että yksilö pyrkii sisäistämään vain omaa ajatusmaailmaansa tukevia mielipiteitä. Tiedon käsittelyn ja sen luotettavuuden arvioinnin taustalla ovat yksilön sosiaaliset ja kognitiiviset tekijät, mutta myös internetin eri alustoilla toimivat algoritmit, jotka suodattavat tietoa yksilön käyttöön ja kontakteihin perustuen. Informaatiovinoumia voidaan näin ollen tarkastella yksilön kognitiivisista vinoumista sekä internetin palveluissa ilmenevien algoritmien aiheuttamista vinoumista lähtien. (Kaakinen, Sirola & Oksanen, 2018)

3.3.1. Kognitiiviset vinoumat

Kaakisen, Sirolan ja Oksasen (2018) mukaan sosiaalisen median käyttö vahvistaa Kahnemanin (2011) nopean ajattelun käsitettä, jossa yksilön systeemin 1 ajattelu on automaattista, nopeaa ja vaatii hyvin vähän tai ei ollenkaan työtä tapahtuakseen. Kahneman jakaa ajattelua kahteen systeemiin, joita ovat nopea ajattelu ja hidas ajattelu. Systeemin 1 nopeaa ajattelua ovat esimerkiksi tutun ihmisen tunnistamiseen liittyvä ajattelu tai uhkaan valmistautuminen. Systeemin 2 hidas ajattelu vastaavasti liittyy esimerkiksi loogista päättelyä vaativaan ajattelutyöhön. Nopean ajattelun myötä havaitsemiseen ja loogisuuteen liittyvät virheet voivat ilmetä. Flanaganin (2017) mukaan internetin tiedon luonne ja nopea päätöksenteko voivat vastaavasti johtaa luotettavuuden väärään arviointiin. Kahnemanin (2011) nopean ajattelun yhteys kognitiivisiin vinoumiin johtuu vähäisen ajatustyön tuottamasta mahdollisuudesta stereotyyppioita vahvistavaan ajatteluun tai vääristymiin tiedon laadussa.

Rajaton määrä tietoa internetissä ja nopeutettu päätöksenteko johtaa siihen, että yksilöillä on taipumusta luottaa muiden ihmisten tuottamaan tietoon, sekä tehdä arvioita siitä, kuinka luotettavaa tarjolla oleva tieto on. (Kaakinen 2018; Kaakinen, Sirola & Oksanen, 2018; Flaganin, 2017, 457.) Vahvasti sosiaalisen median erilaisiin verkostoihin identifioituvilla ihmisillä on taipumusta nähdä internetissä oleva tieto luotettavampana. Erityisesti jaottelu sisäryhmään ja ulkoryhmään korostuu tiedon arvioinnissa. Sisäryhmän tarjoama tieto nähdään luotettavampana, kun vastaavasti ulkoryhmän sisältöä ei voida pitää niin luotettavana. Tämä pohjaa sisäryhmämekanismiin, sillä yksilöt yliarvioivat myös homogeenisyyden määrän netin sisäryhmissä korkeammaksi. Tällöin oman ajatusmaailman tai sisäryhmänsä näkemykset nähdään niiden todellista ilmenemistä yleisempänä. Toisaalta sama ilmiö näkyy myös toiseen suuntaan, sillä yksilöillä on myös taipumusta vähätellä nähdyn vastapuolen asenteiden yleisyyttä. (Kaakinen et al. 2018; Kuru, Pasek & Traugott, 2017, 423.) Omien ryhmien suosimisen ja korkean tiedon valikoitumisen myötä vahvistuu myös motivoitunut päätöksenteko, joka itsessään tarjoaa internetin algoritmien kanssa altistusta samankaltaiselle tiedolle. Omat asenteet vastaavasti johtavat siihen, että asenteita vastustava tieto jätetään huomiotta. Sosiaalisessa mediassa esiintyvät filterikuplat vastaavasti vahvistavat näitä vääristymiä. (Kaakinen et al. 2018, 29.)

3.3.2. Algoritmeihin perustuvat vinoumat

Internetin alustoilla sijaitsevissa sosiaalisen median alustoissa eri palveluntarjoajat lisäävät sosiaalisen median alustojensa houkuttelevuutta luoden käyttäjälle mahdollisimman miellyttävän käyttäjäkokemuksen, mutta myös pyrkivät mahdollisimman houkuttelevaan käyttäjäkokemukseen. Sosiaalisen median palveluntarjoajat luovat näin ollen käyttäjistään algoritmeihin perustuvia käyttäjäprofiileita, joiden mukaan käyttäjille tarjotaan tietynlaista sisältöä. (Keipi, Näsi, Oksanen & Räsänen, 2017, 121.) Yksilö toimii tämän myötä tietyllä tavalla kahteen suuntaan internetissä sosiaalisen median alustoilla toimiessaan. Toisaalta yksilön oma toiminta nähdään määräytyvän hänen motivaationsa puitteissa siinä suhteessa, mitä hän etsii ja mitä hän seuraa. Algoritmit määrittävät pohjaa selaukselle, mutta sosiaalisen median käyttäminen ja siellä tapahtuva toiminta vaikuttaa samaan aikaan siihen, mitä sisältöä algoritmi alkaa toimintaan perustuen tarjoamaan (Bobadilla, Ortega, Hernando & Gutierrez, 2013, 127). Sisällön lisääntyminen toimii näin ollen sekä yksilön motivaation että algoritmien luoman kokonaisuuden kautta niin, että yksilön vähemmän seuraama sisältö alkaa suodattumaan pois. Tämän myötä yksilön sosiaalinen identiteetti alkaa itseään vahvistavalla tavalla rakentumaan algoritmien kautta, mikä itsessään lisää tiedon yksipuolisuutta, joka toisaalta vahvistaa yksilön sosiaalisen identiteetin kehittymistä. (Keipi et al. 2017.)

4. LUOTTAMUS

Luottamusta voidaan tarkastella yhteiskunnan rakentumisen, ylläpitämisen ja kehittämisen näkökulmasta keskeisenä ja välttämättömänä tekijänä. Luottamus ja sen rakentuminen ohjaa erilaisia yhteisöjä kohti kehitykseen tähtäävää ja lähtökohtaisesti hyveellistä toimintaa. Luottamus voidaan nähdä toimintaa ohjaavasta näkökulmasta ikään kuin moraalisesti oikeanlaiseen käyttäytymiseen ja yhteistoiminnan kautta luotujen sääntöjen noudattamiseen kannustavana pohjana. Ilman luottamusta yhteiskunnan rakentuminen ei voi lähtökohtaisesti kehittyä korkealle tasolle, sillä esimerkiksi eriävien mielipiteiden ymmärtäminen ja kompromissiin tähtäävän toiminnan pohjalla on oltava riittävä kyky luottaa eriäviä mielipiteitä ilmaiseviin toimijoihin. (esim. Coleman, 1990, 96; Uslaner, 1999).

Luottamus ohjeistaa ihmisiä ottamaan aktiivisia rooleja, käyttäytymään moraalisesti oikein ja tekemään kompromisseja. Luottamuksen pohja auttaa lisäämään ajatusten jakamista ja tämän kautta luomaan monipuolisen ja eheän yhteiskunnan. Uslaner (1999) tarkastelee luottamusta kansalaistoiminnan ja aktivismin näkökulman kannalta nähden erilaisiin kansalaisliikehdintöihin osallistumisen ja aktiivisuuden tason kuvaavan jossain määrin luottamuksen tasoa. Yhteiskunnat, joissa kansalaistoiminnan ja aktivismin nähdään olevan korkeammalla tasolla, nähdään myös luottamuksen olevan korkeammalla tasolla kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta tarkasteltuna.

4.1. Luottamuksen rakentuminen

Luottamusta ja sen rakentumista tarkastellaan eri teorioitsijoiden mukaan hieman erilaisista lähtökohdista. Coleman (1990, 96) tarkastelee luottamusta ja sen rakentumisen mekanismeja lähtien liikkeelle ajatuksesta, että luottamus pohjautuu aikaisemmin saatuun tietoon. Luottamuksen antaminen perustuu olemassa oleviin resursseihin, joita annetaan luotettavalle taholle, joka vastaavasti käyttää näitä resursseja pyrkien hyödyntämään näitä joko luottajan hyödyn, tai vastaavasti molempien yhteisen hyödyn saavuttamiseksi. Näitä resursseja voidaan tarkastella tietynlaisen sosiaalisen pääoman näkökulmasta lähtien, jota yksilöt ovat keränneet kansalaisyhteiskunnassa toimiessaan.

Luottamusta sosiaalisen pääoman lähtökohdasta tarkastelee myös Putnam (1993), joka näkee sosiaalisten organisaatioiden olevan luottamuksen lähteitä, niiden normeja ja verkostoja ylläpitävistä piirteistä johtuen. Sosiaaliset organisaatiot ikään kuin fasilitoivat luottamuksen alaista toimintaa luoden pohjan tehokkaalle toiminnalle ja mahdollistaen samalla yhteiskunnan syntymisen ja kehittymisen. Luottamus rakentuu sosiaalisten verkostojen kautta ja tämän myötä tulee vastavuoroiseksi ja auttaa itse levittämään itseään. Sosiaaliset organisaatiot ovat institutionaalista lähtökohdasta tarkasteltuna myös keino ratkaista mahdollisia ongelmia, joita yhteiskunnassa voi ilmetä ja sosiaalisen pääoman muodossa luottamus on moraalisten resurssien kautta lisääntyvä sitä mukaa, kun sitä käytetään, eli luottamusta annetaan erilaisia toimijoita kohtaan (Putnam, 1993, 169).

Luottamus pohjautuu näin ollen kansalaisyhteiskunnan toimintaan ja tämän toiminnan kautta itseään lisäävään luottamuksen kasvuun. Kansalaisyhteiskunnassa sosiaaliset normit ohjeistavat toimintaa yhteisesti määritettyjen sääntöjen ja toimintamallien kautta, joissa socialisaatioprosessit ohjeistavat yksilön toiminnan rakentumista, mutta toisaalta sanktiopohja rajaa samaan aikaan toiminnan mahdollisuuksia sen hyväksyttävyyden kautta. Sosiaaliset normit siirtävät oikeuden kontrolloida toimintaa itse toimijalta muille eli ympäröiville sosiaalisille organisaatioille. Normien määrittäminen on näin ollen vahvasti vastavuoroisuuteen nojaavaa, ja aktiivinen toiminta kansalaisyhteiskunnassa, mittakaavasta riippumatta, lisää luottamusta. Toisaalta vastaavasti haitalliset puolet samanlaisiin funktioiden perustuen ovat omiaan lisäämään epäluottamusta. Tätä voi olla esimerkiksi matalan tason osallistuminen kansalaisyhteiskunnan toimintaan, jonka myötä luottamus itsessään ei lisäännny matalan osallistumisen vuoksi, ja tämän myötä samaan aikaan epäluottamus kasvaa. Epäluottamus, eristäytyminen ja tähän ohjannut mahdollinen luottamuksen vääränlainen hyväksikäyttö on samassa suhteessa myös itseään lisäävä. Näin ollen niin luottamuksen hyvät, kuin myös huonot puolet, ovat kumulatiivisia ja määrittävät yhteiskunnan rakentumista. (Putnam, 1993, 171 – 178.)

4.1.1. Rationaalisuuteen pohjaava luottamus

Hardin (2002) tarkastelee luottamusta lähtökohtaisesti rationaaliseen toimintaan pohjaavana. Hän näkee luottamusjärjestelmän erilaisten yhteisten intressien sekä eri toimijoiden keskinäisen sitoutumisen välillä. Hardin näkee luottamuksen rakentuvan tietynlaiseen tiivistetyn edun

(*encapsulated interest*) näkökulmaan, jossa luottamus on kolmen tekijän kokonaisuus. Kolmiosaisuus rakentuu luottamuksesta funktiosta, jossa A luottaa, että B tekee asian X. Luottamus on itse toimintafunktion näkökulmasta myös kognitiivista toimintaa, jossa relationaalisuus jakaa luottamusta tiettyihin toimijoihin ja tiettyihin asioihin. Kognitiivinen toiminta rakentuu erilaisista tiedoista, uskomuksista ja näiden arvioimisesta, nämä tekijät määrittävät toimijan ajatusta siitä, onko joku asia totta vai ei. (Hardin, 2002, 4-7.)

Vaikka luottamus pohjautuu kognitiiviseen toimintaan, ei se ole toimijan valinnanvaraista toimintaa. Toimija ei siis pysty itse määrittämään tai päättämään, luottaako hän toimijoihin tai asioihin; erilaiset tekijät määrittävät toimijan luottamuksen rakentumisen kognition pohjalta päätyen lopputulokseen, luottaako toimija, vai ei. Luottamus ei näin ollen ole myöskään aktiivista toiminnan tavoittelua, joka perustuisi tiettytyypisiin kannustimiin, vaikkakin luottamus mahdollistaa erilaisten kannustimien muodostumisen. (Hardin, 2002, 7-9.)

Myös Coleman (1990, 177-179) näkee luottamuksen rakentumisen rationaalisen pohjan kautta. Yhteistoiminnan merkityksellisyys yhteiskunnassa luot itsessään rationaalisen pohjan siihen, minkä takia luottamusta ei kannata rikkoa. Hänen mukaansa luottamus on siis itseisarvo sille, minkä takia toimijan kannattaa käyttäytyä luottamuksenarvoisesti. Colemanin mukaan luottamus on näin ollen yksilön, mutta myös yhteiskunnan yhteisiin kannustimiin tukeutuva. Yksilön näkökulmasta luottamuksen toiminta lähtee siitä, että mikäli itse toimii epäluotettavasti, eivät muut luota jatkossakaan itseen ja vastavuoroisuuteen perustuen myös muut yksilöt toimivat jatkossa samalla tavalla. Vastavuoroisuuteen pohjaten luottamusjärjestelmä on myös ikään kuin odotuksiin ja velkaan nojautuva, eli luottamusta saanut toimija pyrkii maksamaan velkansa takaisin toimimalla luottamuksen arvoisesti.

Freitag ja Traunmuller (2009, 788) näkevät vahvasti aikaisempaan kokemukseen ja rationaaliseen päättelyyn pohjaavan luottamuksen rakentumisen olevan sidoksissa vahvasti sosiaalisissa suhteissa lähellä oleviin henkilöihin. Näitä ovat esimerkiksi perhe ja ystäväpiirit sekä muut sosiaaliset kontaktit, joiden kanssa yksilö on päivittäisessä kanssakäymisessä tai tuntee muiden sosiaalisten kontaktiensa kautta. Vastaavasti kyseisen rationaaliseen päätöksentekoon ja aikaisempaan kohtaamiseen perustuvassa mallissa luottamuksen rakentuminen uusia tuttavuuksia kohtaan ei olisi tutkijoiden mukaan edes mahdollista.

4.1.2. Persoonallisuuteen pohjaava luottamus

Uslaner (1999, 138) tarkastelee luottamuksen rakentumista henkilön persoonallisuuden piirteistä lähtien. Toimijalla on pohja luottaa tai olla luottamatta toisiin nojaten joko synnynnäisiin, tai vastaavasti hyvin aikaisissa vaiheissa opittuihin tapoihin olla luottavainen yleisellä tasolla tarkasteltuna. Yksilön luottavaisuus näin ollen rakentuu taipumukseen luottaa, sillä täysin tuntemattomia kohtaan luottamuksen rakentuminen ei voi itsessään olla kokemukseen ja rationaalisuuteen pohjaavaa, sillä yksilö ei ole ehtinyt kerryttää kokemusta tai tietoa täysin tuntemattomia ihmisiä kohtaan.

Persoonallisuuteen liittyvistä tekijöistä yleiseen luottamiseen taipumisen lisäksi Uslaner (1999) nostaa esille myös yksilön optimismin luottamusta määrittävänä tekijänä. Optimismia tarkastellaan tietynlaisen optimismin kehämäisyyden kautta. Optimismi luo itsessään luottamusta lisääntyvän kansalaistoiminnan kautta, tämä vastavuoroisesti luo kukoistavaa yhteiskuntaa, joka vastaavasti lisää yksilön, mutta myös yhteiskunnan yleistä optimismia. Optimismi ei itsessään kuitenkaan ole aina luottamusta lisäävä tekijä, vaan esimerkiksi tilanteissa, joissa yksilön oman elämän ja toiminnan nähdään olevan yksilön itsensä käsissä, voi optimismi omaan itseensä lisätä epäluottamusta toisia kohtaan.

Freitag ja Traunmüller (2009) tarkastelevat luottamusta yhtäältä aikaisemmin mainitun rationaaliseen päättelyyn nojaten, mutta toisaalta nojaten sen lisäksi myös kokemukseen ja predispositioihin, joita yksilö omaa ja on kerryttänyt aikaisemmissa elämänvaiheissa. He tarkastelevat luottamusta psykologisista lähtökohdista yksilöllisten piirteiden ja taipumusten kautta. Yksilön kokemukset ja psykologiset taipumukset ovat oleellisena osana luottamuksen rakentumista, mutta nämä tekijät ovat hyvin pitkälle tilanne- ja yksilösidonnaisia. Yksilölliset erot voivat olla tämän myötä hyvinkin erilaisia luottamuksen rakentumisen piirissä. Persoonallisuuteen liittyvistä tekijöistä Freitag ja Traunmüller nostavat Uslanerin tavoin optimismin yhdeksi osatekijäksi luottamuksen muotoutumisessa. Esimerkiksi tilanteissa, joissa yksilön luottamus on rikottu, voi hän edelleen omata korkeamman luottamuksen muita kohtaan, mikäli yksilöllä on yleisesti positiivisia kokemuksia elämästä ja tämän myötä korkeampi optimismin taso. (Freitag & Traunmüller, 2009, 788.)

Hardin näkee rationaalisten lähtökohtien ja kokemuksen pohjan lisäksi myös persoonallisuudenpiirteistä optimismin ja pessimismin merkittävänä tekijänä luottamuksen

rakentumisessa niiden toimintaa ohjaavista näkökulmista. Korkeampi optimismi nähdään kansalaistoimintaa lisäävänä tekijänä, joka aikaisemmin kuvatusti lisää luottamuksen tasoa. Vastavuoroisesti korkeampi pessimismin taso estää toimintaan osallistumista tietynlaisen suojausmekanismin tavoin, eli yksilö ikään kuin käyttää pessimismiään suojellakseen itseään haittojen ilmaantumiselta, mikäli tämä ei osallistu luottamusta edellyttävään toimintaan. (Hardin, 2002, 138.)

4.2. Luottamuksen muodot

Freitag ja Traummüller (2009) tarkastelevat luottamuksen erilaisia empiirisesti tunnistettuja muotoja ja luottamuksen teoretisoinnin välistä aukkoa pyrkien kuroma kiinni näiden välisiä eroja. Luottamusta ja sen muotoja on kuvattu aikaisemmassa kirjallisuudessa jossain määrin eriävin termein, kuitenkin sisältöjen ollessa samankaltaisia. Keskiössä Freitagin ja Traummüllerin luottamuksen terminologian vakiinnuttamisessa ovat aikaisemmin mainitut luottamuksen rakentumismekanismit, eli kokemuspohjaan rakentuva, ja persoonallisuuteen, tai dispositioihin rakentuvat luottamukset. Itse luottamuksen muodoista Freitag ja Traummüller ovat tunnistaneet aikaisempien teoreisointien pohjalta kaksi luottamuksen muotoa: Läheisen luottamuksen ja yleistetyn luottamuksen. Jaottelua yleiselle ja läheiselle luottamukselle tutkijat näkevät tarpeellisena johtuen niiden ilmenemisestä useammassa ulottuvuudessa erilaisten tilanteiden ja erilaisten toimijoiden vaihtuessa (em. 2009, 784).

4.2.1. Yleistetty luottamus

Yamagishi ja Yamagishi (1994) näkevät luottamuksen rakentuvan moniosaisena järjestelmänä, jota he tarkastelevat tietoon perustuvan kannustinjärjestelmän kautta. Osatekijöitä tässä kokonaisuudessa ovat itse luottamuksen lisäksi varmuus, sitoutuminen ja sosiaalinen epävarmuus. Sosiaalinen epävarmuus fasiltoi sitoutuminen muotoutumista ihmissuhteissa ja mitä korkeampi sosiaalisen epävarmuuden taso on, sitä korkeampi myös sitoutumisen taso on. Epävarmuus nojaa vastaavasti luottamukseen, sillä luottamus nähdään Yamagishin ja Yamagishin (1994, 136) mukaan vääristymänä epätäydellisen tiedon prosessoinnista toisen aikomuksista. Luottamusta tutkijat

tarkastelevat jakona varmuuden, sitoutumisen ja sosiaalisen epävarmuuden kautta erotellen sisäryhmiin ja ulkoryhmiin kohdistuvan luottamuksen. Korkeamman sosiaalisen epävarmuuden kautta rakentunutta luottamusta tarkastellaan yleisen luottamuksen muodossa, jolloin sitoutuminen sisäryhmää kohtaan on matalampaa. Tämä ohjaa yksilöä enemmän suljetuista yksilöistä kohti yleisen luottamuksen tasoa. Vastaavasti sisäryhmiin sitoutuminen vähentää sosiaalista epävarmuutta tiedon tason ollessa korkeampi muiden ryhmän jäsenten toiminnasta ja aikomuksista. Tämä vastaavasti vähentää yleisen luottamuksen tasoa (em. 1994, 160-161). Luottamusjärjestelmä näin ollen pohjaa muiden ihmisten toiminnasta saadun tiedon tasoon, jossa tieto on aina korkeampaa sisäryhmää kuin ulkoryhmää kohtaan.

Yleistä luottamusta voidaan tarkastella kansalaistoiminnan tason kautta. Mitä korkeampana kansalaistoiminnan taso nähdään, sitä korkeampana myös yleisen luottamuksen tasoa voidaan pitää. Kansalaistoiminnan korkea taso edellyttää toimijoiden korkeampaa luottamusta kanssatoimijoita kohtaan, joka näin ollen kuvaa myös yleisen luottamuksen tasoa. Uslaner tarkasteleekin yleistä luottamusta mittaamalla luottamusta kohti tuntemattomia ihmisiä. (Uslaner, 1999, 8.) Yleinen luottamus voidaan nähdä myös sosiaalisten normien kautta rakentuvana, jolloin sosiaalisen luottamuksen taso tulee ikään kuin horisontaalisen tietoverkoston kautta, eli kansalaisyhteiskunnan kautta rakentuvana. Tätä Putnam (1993, 177) kutsuu sosiaalisesti luottamukseksi, jossa kansalaistoimintaan osallistuminen lisää tässä yhteydessä yleiseksi luottamukseksi kutsuttua luottamusta.

4.2.2. Läheinen luottamus

Läheinen luottamus nähdään Freitagin ja Traunmüllerin (2009, 784) mukaan tapahtuvan läheisissä suhteissa, jotka käsittävät esimerkiksi perheenjäsenet, naapurit, ystävät ja työkaverit. Läheistä luottamusta voidaan tarkastella luottamuksen rakentumisen mekanismien näkökulmasta kokemuksien kautta rakentuneena, eli eri toimijoiden aikaisemmasta toiminnasta muodostetaan tietoon ja kokemukseen perustuen tietynlainen luottamussuhde. Tähän suhteeseen vaikuttaa myös tämän tiedon arviointi paikallisten, esimerkiksi poliittisten instituutioiden kautta nähtynä. Tästä esimerkkinä tutkijat nostavat poliisin, joka paikallistason instituutiona on omiaan vaikuttamaan luottamuksen tasoon myös läheisellä tasolla, sillä luottamuksen poliisia kohtaan ollessa matala, ei yleinen luottamus voi olla korkea. Vastaavasti paikallistason instituutiona positiiviset kohtaamiset

poliisin kanssa myös nostavat läheistä luottamusta. Vastaavat kohtaamiset eivät kuitenkaan vaikuta positiivisesti tutkijoiden mukaan yleisen luottamuksen tasoon. Tämä osaltaan kuitenkin ohjaa läheistä luottamusta eteenpäin. Toisaalta Freitag ja Traummüller (2009) näkevät myös predisposiot, eli henkilökohtaiset ja tuttavalliset piirteet keskeisenä osana läheisen luottamuksen rakentumisessa, tähän liittyvät heidän mukaansa esimerkiksi turvallisuudentunne lähipiiriä kohtaan ja koettu hallinnan tunne. Tärkeimpänä tekijänä läheisen luottamuksen rakentumiseen kuitenkin nähdään olevan kokemus ja alttius luottaa lähipiiriä kohtaan, eli myös persoonallisuuden piirteet ovat läheisen luottamuksen rakentumisessa on merkittävä osa. (Freitag & Traummüller, 2009, 798.)

Uslaner (1999, 3) tarkastelee luottamusta sen riskitekijöiden kautta. Läheisessä luottamuksessa yksilön lähellä olevia henkilöitä, eli sisäryhmän jäseniä, kohtaan annettu luottamus sisältää vähäistä riskiä, mutta toisaalta ei myöskään lisää yhteisöllisyyden lisääntymistä, jonka hän näkee yhteiskunnan eheyden kannalta tärkeänä. Tästä syystä hän näkee läheisen luottamuksen olevan riittämätön itsessään vastavuoroisuuden ajatuksen vuoksi. Liian korkea läheinen luottamus voidaan nähdä näin ollen haitallisena sosiaaliselle pääomalle. Läheisen luottamuksen piirissä Uslanerin mukaan nousee myös muutenkin kansalaisyhteiskunnan kannalta haitallisia osa-alueita, kuten jengitoimintaa ja militanttijärjestöjä, jotka rakentuvat yleisen luottamuksen puutteen vuoksi ainoastaan läheisen luottamuksen varaan ja vahvan sisäryhmän sitoutumisen pohjalle. Tässä yhteydessä pohjalla on ajatus sisäryhmän arvomaailman korruptoitumisesta ulkoryhmän vaikutuksen vuoksi, jonka myötä luottamus on vahvasti läheistä. Näin ollen sisäryhmään tukeutuminen ja läheinen luottamus nähdään hyväksikäytön kohteeksi tulemisen estämisenä. (em. 1999, 5 – 8.)

Luottamuksen jaotteluissa kahden luottamuksen vaikutukset toisiinsa ovat esimerkiksi Freitagin ja Traummüllerin (2009) mukaan läheisestä luottamuksesta yleiseen luottamukseen nostavaa, eli mikäli yksilö kokee lähipiiriä kohtaan korkeampaa läheistä luottamusta, nostaa tämä myös samalla yleistä luottamusta. Toisaalta tämä ei päde toiseen suuntaan, eli korkeampi yleisen luottamuksen taso ei vaikuta välttämättä positiivisesti läheisen luottamuksen tasoon. Kansalaistoimintaan osallistuminen, jonka aikaisemmin todetusti on nähty nostavan yleisen luottamuksen tasoa, nostaa myös läheisen luottamuksen tasoa. Tämän voidaan nähdä olevan sosialisatioprosessin osana, joka ei kuitenkaan vastaavasti suoraan vaikuta yleiseen luottamukseen (Freitag & Traummüller, 2009, 794–798). Yleinen ja läheinen luottamus eivät ole toisiaan täysin poissulkevia kokonaisuuksia, ja esimerkiksi Uslanerin (1999, 9–10) mukaan myös asenteen merkitys on vahvasti oleellisessa osassa ulkoryhmiä kohtaan läheistä luottamusta tarkastellessa.

4.2.3. Luottamus ja sosiaalinen media

Costello ja kumppanit (2016, 313) tarkastelivat verkkovihan tuottamisen ilmenemistä ja tekijöitä, jotka vaikuttavat vihasisällön kohtaamiseen. Luottamuksen näkökulmasta tarkasteltuna verkkovihan tuottamisen kokeminen vähensi sosiaalisen luottamuksen tasoa uhrikokemuksen vuoksi. Yhteiskunnan instituutioita kohtaan osoitettu korkeampi luottamus oli vastaavasti yhteydessä yksilön kohtaamaan vihasisältöön sitä laskevana tekijänä. Matalampaa yhteiskunnan instituutioita kohtaan osoitettua luottamusta ja sen yhteyttä verkkovihan kohtaamiseen on selitetty varsinkin äärioikeistolaisen ajatusmaailman kautta. Ääriajattelun yhteydet olivat siis enemmän yhteydessä tietynlaisten verkkosivujen käyttämiseen ja tämän myötä siellä törmättävään vihasisältöön.

Sosiaalisen median käytön lisääntyminen on näkynyt korkeampana mielenterveyden häiriöiden ilmenemisenä etenkin nuorten kohdalla. Vihasisältöjen kohtaaminen sosiaalisen median alustoilla voi nuorten käyttäjien kohdalla lisätä vihamielisyyttä ja vihasisällön hyväksyttävyyttä. Vastaavasti nuorten lisääntyneet mielenterveyden häiriöt nostavat samaan aikaan nuorten sosiaalisen median käyttöä. (Aalto-Setälä, Huikko, Appelqvist-Schidleichener, Haravuori & Marttunen, 2023, 80.) Dahling, Whitaker ja Levy (2009, 222) ovat tarkastelleet luottauksen yhteyksiä machiavellismin kanssa. Machiavellististen piirteiden nähtiin olevan yhteydessä korkeampaan epäluottamukseen muita ihmisiä kohtaan. Aikaisemmissa tutkimuksissa yksilön haitallinen toiminta ja yksilölliset haitalliset piirteet ovat näin ollen yhtä aikaa luottamusta laskevia. Sosiaalisen median alustoilla myös ryhmäjäsenyyksien ja nähdyn asenteellisen samankaltaisuuden myötä yksilöiden kokema luottamus on sisäryhmiä vahvistavaa, kun samaan aikaan koetun vastapuolen tuottama tieto nähdään epäluotettavana. (Kaakinen, Sirola & Oksanen, 2018, 29.)

5. TUTKIMUSKYSYMYS JA HYPOTEEESIT

Äärimmäisen nopeasti kasvaneen internetin eri palveluiden käyttö on lisännyt yksilön toimintamahdollisuuksia internetin eri alustoilla luoden erittäin laajan valikoiman nopeasti saavutettavaa tietoa ja luoden erilaisia alustoja käyttäjien sosiaalisen elämän eri muotojen monipuolistamiseen. Varjopuolena internetin lisääntyneen käytön rinnalle on syntynyt haitallisia ilmiöitä, jotka pitävät sisällään erilaisten sosiaalisten medioiden alustoilla käyttäjien kokemaa, tai itse jakamaa haitallista sisältöä. Verkkovihan uhriksi joutuminen ja sen tuottaminen erilaisten sosiaalisten medioiden alustoilla on yksi näistä, yksilön hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Tutkielmassani haluan selvittää, miten sosiaalisen median alustoilla tapahtuva identiteettikuuluiin sitoutuminen ja eri tahoja kohtaan koettu luottamuksen taso näkyy verkkovihan tuottamisessa.

Tarkastelen yksilön erilaisten taustatekijöiden, kuten sosiaalisen median identiteettikuuluiin sitoutumisen sekä yleisen luottamuksen, internetissä tavattuja ihmisiä kohtaan osoitetun luottamuksen sekä instituutioita kohtaan osoitetun luottamuksen yhteyksiä verkkovihan tuottamiseen. Tavoitteenani tutkielmassa on selvittää sosiaalisen median identiteettikuuluiin sitoutumisen sekä erilaisen koettujen luottamuksen tasojen ja verkkovihan tuottamisen yhteyksiä sekä analysoida selittäviä tekijöitä verkkovihan tuottamisen taustalla. Tutkimusasetelmassa kontrollimuuttujina toimivat internetin erilaisten sosiaalisen median alustojen käytön aktiivisuuden taso, ikä, sukupuoli ja tulotaso.

Tutkielmassani tutkimuskysymykseni ovat näin ollen:

Miten sosiaalisen median identiteettikuuluiin sitoutuminen on yhteydessä verkkovihan tuottamiseen?

Miten luottamuksen eri muodot ovat yhteydessä verkkovihan tuottamiseen?

Tutkimuskysymysteni rajaus perustuu aikaisempiin tutkimuksiin, joissa verkkovihan tuottamisella ja sosiaalisen median identiteettikuuluiin sitoutumisella on nähty olevan yhteyttä sitoutumisen tasoa kuvaavan IBRS-mittarin eri osa-alueiden; homofilian, sosiaalisen identifikaation ja informaatiovinouman osalta. Korkeamman sitoutumisen tason on nähty olevan riskitekijä

verkkovihan tuottamiseen (Kaakinen, Sirola, Savolainen & Oksanen, 2020, 3). Tarkastelen sitoutumisen tason vaikutuksia mittarin kokonaisuutena. Kontrolloituina tekijänä sosiaalisen median aktiivisuuden korkeamman määrän on nähty olevan yhteydessä korkeampaan verkossa sijaitsevan vihasisällön kohtaamiseen, sekä haitallisen toiminnan lisääntymiseen internetissä. (Costello, Hawdon, Ratliff & Grantham, 2016, 313; Aalto-Setälä, Huikko, Appelqvist-Schidleichener, Haravuori & Marttunen, 2023, 80.) Tulotason vaikutus verkkovihan tuottamiseen on myös tunnistettu aikaisemmassa tutkimuksessa, joten logistisen regressioanalyysin yhtenä muuttujana toimii myös tulotaso (Denti & Faggian, 2021, 484).

Luottamuksen osalta yleisen luottamuksen, internetissä tavattujen ihmisten luottamuksen ja institutionaalisen luottamuksen osa-alueet ovat tutkimuskirjallisuudessa kuvanneet sekä luottamuksen määrän yhteyttä niin sosiaalisen median käytön vaikutuksissa, mutta myös erityisesti sosiaalisen median identiteettikuplien yhteyksiä esimerkiksi asenteellisen polarisaation kannalta, joka kuvaa itsessään epäluottamusta koettua vastapuolta kohti. (Kaakinen, Sirola, Savolainen & Oksanen, 2020.) Toisaalta verkkovihan tuottajien on aikaisemman tutkimuksen perusteella nähty olevan myös itse verkkovihan uhreja. Tämän uhrikokemuksen on vastaavasti nähty olevan yhteydessä koetun yleisen luottamuksen tasoon. (Näsi, Räsänen, Keipi & Oksanen, 2017, 119.) Institutionaalisen luottamuksen kokemuksen taso on aikaisemmassa tutkimuksessa nähty olevan yhteydessä verkkovihan kohtaamiseen ja tämän vuoksi tutkimuskysymyksen kannalta oleellisessa osassa verkkovihan tuottamista tarkastellessa. (Costello, Hawdon, Ratliff & Grantham, 2016, 313.) Luottamusta on tarkasteltu aikaisemmissa tutkimuksissa myös eri osa-alueitaan tukevana, eli esimerkiksi korkeampi luottamuksen taso yleisesti tukee myös muita luottamuksen muotoja. Näin ollen matalampi luottamuksen taso yhden osa-alueen kohdalla näyttäytyy yhteytenä myös toisen luottamuksen osa-alueen matalampana tasona. (Freitag & Traunmüller, 2009, 798.) Korkeamman luottamuksen on vastaavasti nähty olevan yhteydessä moralistisiin sääntöihin sekä rationaalisuuteen, jotka ohjaavat toimintaa. Verkkovihan tuottaminen rikkoo hyveellisen yhteisön toimintatapoja, joten verkkovihan tuottajilla voidaan tämän myötä olettaa olevan matalampi koetun luottamuksen taso eri tahoja kohtaan (Uslaner 1999, 9; Hardin, 2002, 8).

Tutkimuskysymykseni osalta oletan, että korkeampi sitoutuminen sosiaalisen median identiteettikupliin on yhteydessä korkeampaan vihasisällön tuottamisen todennäköisyyteen. Vastaavasti eri tahoja kohtaan osoitetun luottamuksen tason kannalta oletan, että matalampi luottamuksen taso sen eri muodoissa on yhteydessä korkeampaan vihasisällön tuottamisen todennäköisyyteen. Tutkimuksen hypoteesit olen muodostanut aikaisempaan tutkimukseen pohjaten,

sillä korkeamman sosiaalisen median identiteettikuplien sitoutumisen tason on nähty olevan yhtenä riskitekijänä lisääntyneen verkkovihan tuottamisen osalta (Kaakinen, Sirola, Savolainen & Oksanen, 2020, 2). Vastaavasti luottamuksen eri tahoja kohtaan koetun luottamuksen nähdään olevan yhteydessä normien noudattamiseen ja hyveelliseen toimintaan, jota verkkovihan tuottaminen rikkoo. Näin ollen tutkielmani tutkimushypoteesit ovat seuraavat:

H1: Korkeampi sosiaalisen median identiteettikupliin sitoutuminen on yhteydessä verkkovihan tuottamiseen

H2: Matalampi yleisen luottamuksen taso on yhteydessä verkkovihan tuottamiseen

H3: Matalampi internetissä kohdattuja ihmisiä kohtaan koettu luottamus on yhteydessä verkkovihan tuottamiseen

H4: Matalampi institutionaalisen luottamuksen taso on yhteydessä verkkovihan tuottamiseen

Internetissä sijaitsevien erilaisten sosiaalisten medioiden palveluiden osalta suosio on nähtävissä miltei jokaisen ihmisen käyttäessä jotain näistä palveluista. Keskeisenä ilmiönä näillä alustoilla on verkkovihan ilmeneminen. Yhteiskunnallisen merkittävyyden voidaan nähdä ilmiön eri tekijöiden suhteen olevan näin ollen keskeisessä asemassa auttamaan ymmärtämään taustatekijöitä haitallisessa toiminnassa. Seuravaksi siirryn tutkielmassani empiiriseen vaiheeseen, jossa kuvaan ensiksi aineistoni, muuttujani ja metodologiset valintani tutkimuksen suoritukselle. Tämän jälkeen siirryn tutkimustuloksiani kuvaavaan analyysiin, josta siirryn johtopäätösten esitykseen.

6. AINEISTO JA MENETELMÄT

6.1. Tutkimusaineisto

Tutkielmani aineistona käytän Tampereen yliopiston sosiaalipsykologian professorin Atte Oksasen johtaman Self and Technology EU-6 -hankkeen Suomesta kerättyä kyselyaineistoa. Self and Technology EU-6 -hanke on osa Emerging Technologies Labia, joka tekee kansainvälistä vertailututkimusta sosiaalisen median ja uusien teknologioiden tutkimuksen kentällä. Aineiston keräys toteutettiin strukturoituna verkkokyselynä, aineiston keräysajankohta Suomen osalta oli loka–marraskuun aikana 2022. Aineiston näyte koostuu 18–75 -vuotiaista Suomessa vakinaisesti asuvista henkilöistä (N = 1541). Norstat vastasi kyselyyn vastanneiden rekrytoinnista ja aineiston keruusta. Otantayksiköille iälle ja sukupuolelle asetettiin perusjoukkoa vastaavat kiintiöt.

Vastaajia informoitiin tutkimuksen kyselylomakkeella aineistonkeruusta ja tutkimukseen osallistuneiden yhteystietojen säilyttämisestä jatkoyhteydenottoa varten, mikäli hankkeessa kerätään jatkokyselyitä. Tutkimuksessa kyselyiden yhteydessä ei kerätty henkilötietoja, kuten nimiä tai osoitteita, joten yksittäisiä vastaajia ei voida suoraan tunnistaa käytettävästä aineistosta. Kyselyyn vastaaminen kesti noin 15 minuuttia ja vastaaminen perustui vapaaehtoisuuteen. Tutkimushankkeen tietosuojaselosteesta informoitiin vastaajia kyselylomakkeen yhteydessä.

6.2. Muuttujat

Tutkimusaineiston kaikista muuttujista selitettävänä muuttujana tässä tutkimuksessa tarkastelen verkkovihan tuottamista vastaajien kesken. Selittävinä muuttujina käytetään vastaajien koettua luottamuksen ilmenemistä yleisen luottamuksen, internetissä tavattuja ihmisiä kohtaan koetun luottamuksen ja yhteiskunnan eri instituutioita kohtaan koetun luottamuksen välillä. Selittävinä muuttujana käytetään lisäksi sosiaalisen median identiteettikupliin sitoutumista. Kontrollioivina ja demografisina taustamuuttujina toimivat ikä, sukupuoli, sosiaalisen median eri palveluiden käyttöä mittaava aktiivisuus ja vastaajien tulotaso. Selittävien muuttujien valinta on perustelua, sillä

internetin ollessa samaan aikaan erittäin hyvä tiedonlähteen väline, on myös sosiaalinen vuorovaikutus siirtynyt etenevässä määrin verkon eri alustoille (Näsi, Räsänen, Keipi & Oksanen, 2017, 119). Näin ollen teknologian kehittyminen on luonut tarpeen tarkastella verkkoympäristössä niin vuorovaikutuksen eri osa-alueita, kuin myös luottamuksen eri ilmenemismuotoja. Vastaavasti myös sosiaalisen median identiteettikuplien korkeamman sitoutumisen ja verkkovihan tuottamisen on nähty olevan yhteydessä aikaisemman tutkimuksen perusteella (Kaakinen, Sirola, Savolainen & Oksanen, 2020, 2). Myös lisääntynyt aktiivisuus sosiaalisen median alustoilla on aikaisemmassa tutkimuksessa tunnistettu haitallista toimintaa lisääväksi tekijäksi. (Aalto-Setälä, Huikko, Appelqvist-Schidleichener, Haravuori & Marttunen, 2023, 80). Tulotason vaikutukset on niin ikään tunnistettu sosiaalisen median alustoilla esiintyvän vihasisällön tuottamista lisääväksi tekijäksi (Denti & Faggian, 2021, 484).

Tutkimusasetelman vuoksi sosiaalisen median identiteettikupliin sitoutumista, institutionaalista luottamusta sekä internetin aktiivisuutta kuvaavat muuttujat on muunnettu yksittäisten kysymysten pohjalta summamuuttujiksi. Summamuuttujilla pyritään yhdistämään samaa ilmiötä kuvaavia ja keskenään korreloivia kysymyksiä yksittäisiksi muuttujiksi, sillä yksittäisten kysymysten tarkastelu ei välttämättä luo tarpeeksi laajaa kuvaa tutkittavasta ilmiöstä, eikä tarjoa riittävästi mielenkiintoista dataa tutkittavasta ilmiöstä. (Nummenmaa, 2023, 161–162.) Summamuuttujaa luodessa, täytyy ennen summamuuttujan mahdollista käyttämistä selvittää, voiko tulevaa summamuuttujaa pitää tarpeeksi luotettavana kuvaamaan ilmiötä. Summamuuttujan sisäistä yhdenmukaisuutta eli reliabiliteettia arvioin Cronbachin alfan reliabiliteettikertoimella. Cronbachin alfa kuvaa mittarin yhdenmukaisuutta summamuuttujassa käytettyjen yksittäisten muuttujien keskinäisellä korrelaatiolla ja paljastaa, mikäli summamuuttujasta nousee esille yksittäisiä muuttujia, jotka tarjoavat vähäistä informaatiota mitattavan ilmiön suhteen. Mitä korkeamman arvon Cronbachin alfa saa, sitä enemmän summamuuttujassa käytetyt muuttujat korreloivat keskenään. Luku ei kuitenkaan itsessään kerro muusta, kuin summamuuttujan keskinäisistä yhdenmukaisuuksista ja tästä syystä summamuuttujan eri muuttujat täytyy osoittaa mittauksen suhteen reliabeliksi. (Nummenmaa, 2023, 357)

6.2.1. Verkkovihan tuottaminen

Analyysin selitettävänä muuttujana on vastaajan osallistuminen verkossa tuotettuun vihasisältöön. Vihasisällön tuottamista sosiaalisessa mediassa mitattiin kysymyksillä: *Kuinka usein olet viimeisen 6 kuukauden aikana lähettänyt internetissä tai sosiaalisessa mediassa toisia käyttäjiä loukkaavia ja uhkaavia viestejä?* Vastausvaihtoehdot vaihtelivat välillä 0 = *En koskaan*, 1 = *Harvemmin kuin kerran kuukaudessa*, 2 = *Kuukausittain*, 3 = *Viikottain*, 4 = *Kerran päivässä* ja 5 = *Useita kertoja päivässä*. Käyttäytymisen mittaus dikotomisella asteikolla ei ole jokaisessa tapauksessa mielekäästä, sillä käyttäytymisen ja toiminnan voidaan ajatella olevan mustavalkoisen toiminnan sijasta lisääntyvää tai vähentyvää. Verkkovihan tuottamista kuitenkin voidaan tarkastella tässä yhteydessä olevan joko – tai – tapaista toimintaa, eli vastaaja joko on tuottanut, tai ei ole tuottanut verkkovihaa eri sosiaalisen median alustoilla. Tutkimuskysymykseni lähtökohdasta tarkastellen verkkovihan tuottamista selittävien tekijöiden tarkastelu, eli tuottamisen riskiä lisäävät tekijät ovat keskeisessä osassa verkkovihan tuottamisen määrän sijaan. Tästä syystä verkkovihan tuottamista on perusteltua tarkastella kaksiluokkaisesti eli dikotomisesti.

Vastausvaihtoehdot koodattiin uudelleen dikotomisiksi, jolloin logistisen regressioanalyysin avulla pystyttiin selittämään riskiä tuottaa verkkovihaa. Näin ollen käyttäjäryhmistä luotiin luokat 0 = *Ei tuottanut* (n = 1362), joka sisälsi alkuperäisen vaihtoehdon 0 ja 1 = *Tuottanut* (n = 166), joka sisälsi alkuperäisen vaihtoehdon 1, 2, 3, 4 ja 5. Prosentuaalinen jakauma tuottaneiden osalta oli 10,86 prosenttia vastanneista, ja ei tuottaneiden osalta 89,14 prosenttia.

6.2.2. Sosiaalisen median identiteetikupliin sitoutuminen

Analyysin yhtenä selittävänä muuttujana käytetään sosiaalisen median identiteetikupliin sitoutumista. Sitoutumista mitataan Identity Bubble Reinforcement Scale -mittarilla (IBRS). Mittari sisältää kolme toisiaan keskenään vahvistavaa elementtiä: sosiaalisen median verkkoyhteisöön identifioituminen, homofilia ja informaatiovinouma. Mittarissa tarkastellaan vastaajan omakohtaista kokemusta verkkoyhteisön merkityksistä ja tärkeydestä, halusta olla tekemisissä verkkoyhteisöjen samanmielisten kanssa ja verkkoyhteisön jäseniä kohtaan osoitetusta luottamuksesta heidän tuottamaansa verkkosisältöä kohtaan. Mittarin lähtökohtana on ajatus yksilöiden eroavaisuuksista

suhteessa heidän sitoutumiseensa ja halusta olla osana verkkoyhteisöjä. (Kaakinen, Sirola & Oksanen, 2018, 45). Mittarin muodostamiseen käytetystä yhdeksästä kysymyksestä jokaista mittarin ulottuvuutta kohtaan on kolme kysymystä. Sosiaalista identifiointia kohdalla mitattiin yksilöiden minäkuvan muotoutumista ja ilmenemistä suhteessa verkon yhteisöihin, esimerkiksi kysymyksellä *Kuulun sosiaalisessa mediassa yhteisöön tai yhteisöihin, jotka ovat tärkeä osa minua*. Homofilian tasoa mitattiin kysymyksillä koetusta samankaltaisuudesta muihin käyttäjiin nähden, esimerkiksi kysymyksellä *Olen sosiaalisessa mediassa mieluiten yhteydessä ihmisiin, jotka jakavat omat arvoni*. Informaatiovinoumaa selvitettiin kysymyksillä, joissa keskiössä oli muiden käyttäjien jakaman tiedon luotettavuuden arvioiminen esimerkiksi kysymyksellä *Pystyn pitämään itseni perillä asioista sosiaalisessa mediassa*.

Kysymysten vastausvaihtoehdot olivat 1 = *ei kuvaa minua ollenkaan ...* ja 7 = *kuvaa minua täysin* asteikolla. Mittarin kysymysvaihtoehdot kysyttiin ainoastaan siinä tapauksessa, että sosiaalisen median eri palvelut olivat jossain määrin käytössä vastaajalla eli sosiaalista mediaa täysin käyttämättömät eivät näin ollen vastanneet tähän kysymykseen. Yhdeksän kysymyksen perusteella muodostettiin yksi summamuuttuja, joka kuvaa IBRS-mittaria kokonaisuudessaan, jolloin yksittäisten osa-alueiden sisältöjen sijasta mittaria tarkastellaan kokonaisuutena. Sosiaalisen median identiteettikuplien mittarin Cronbachin alpha on 0,91, vinousarvo 0,000 ja huipukkuusarvo 0,045. Mitä suurempi arvo, sitä korkeampi sitoutuminen kunkin osa-alueen kuplaan. Jokaisen muuttujan tunnuslukuja kuvataan tarkemmin taulukossa 1.

6.2.3. Yleinen luottamus ja luottamus internetissä

Sosiaalisen median identiteettikuplien lisäksi analyysin selittävinä muuttujina käytetään koetun luottamuksen tasoa vastaajien keskuudessa. Luottamusta vastaajien keskuudessa mitataan kolmella eri luottamuksen mittarilla, joissa kysymykset selvittävät vastaajien luottamuksen tasoa ihmisiä kohtaan yleisesti, internetissä tavattuja ihmisiä kohtaan ja yhteiskunnan eri instituutioita kohtaan. Luottamusta vastaajien keskuudessa on aineistossa selvitetty kysymyksellä: *Kuinka paljon luotat seuraaviin?* Kategorioina olivat ihmiset yleensä, jolla mitattiin yleistä luottamusta ihmisiä kohtaan ja internetissä tavatut ihmiset yleensä. Kysymysten vastausvaihtoehdot olivat 1 = *en luota lainkaan ...* ja 7 = *luotan täysin* välillä. Yleisen luottamuksen osalta vaihteluväli on [1, 7], keskiarvon ollessa

4,413 ja keskihajonnan 1,262. Internetissä tavattujen ihmisten osalta vaihteluväli on [1, 7], keskiarvon ollessa 3,012 ja keskihajonnan 1,206. Ihmiset kokevat siis keskimääräisesti jo muuttujien perusteella matalampaa luottamusta internetissä tavattuja ihmisiä kohtaan kuin yleisesti ihmisiä kohtaan.

6.2.4. Institutionaalinen luottamus

Institutionaalista luottamusta kuvaavana muuttujana käytettiin kahdeksaa eri yhteiskunnan instituutiota kohtaan osoitettua luottamusta kuvaavaa kysymystä, joista muodostettiin summamuuttuja. Luottamusta vastaajien keskuudessa on aineistossa selvitetty kysymyksellä: *Kuinka paljon luotat seuraaviin?* Kysymysten vastausvaihtoehdot olivat 1 = *en luota lainkaan ...* ja 7 = *luotan täysin* välillä. Kyselylomakkeessa yhteiskunnan eri instituutiot olivat poliisi, oikeuslaitos, tiedotusvälineet, puolustusvoimat, eduskunta, Euroopan parlamentti ja NATO. Huomioitavaa aineistonkeruuvaiheessa on se, että vuonna 2022 kun aineistoa kerättiin, ei Suomi vielä ollut NATO:n jäsen, mutta tästä huolimatta NATOa kohtaan osoitettu luottamus oli keskimääräisesti korkeampaa (4,557), kuin esimerkiksi tiedotusvälineitä (4,181), eduskuntaa (3,965) tai Euroopan parlamenttia (3,848) kohtaan. Kahdeksan eri instituution mukaan luodussa summamuuttujassa vaihteluväli oli [8, 56], keskiarvon ollessa 37,979 ja keskihajonnan 8,887. Mitä suurempi luku on, sitä korkeampi on vastaajien luottamus instituutioita kohtaan. Cronbachin alfa institutionaalista luottamusta mittaavassa summamuuttujassa on 0,90, vinousarvo 0,001 ja huipukkuusarvo 0,001.

6.2.5. Aktiivisuus sosiaalisessa mediassa

Analyysin yhtenä kontrolloivana muuttajana käytetään vastaajien aktiivisuutta sosiaalisessa mediassa ja internetin eri alustoilla. Sosiaalisen median aktiivisuutta vastaajien kesken selvitettiin aineistossa eri sosiaalisen median alustojen käytön mukaan kysymyksellä: *Kuinka usein käytät seuraavia internetin ja sosiaalisen median palveluita?* Mittarilla selvitettiin 12 eri sosiaalisen median alustan käyttöä, jotka ovat Facebook, YouTube, Twitter (nykyinen X), Instagram, TikTok, LinkedIn, Microsoft Teams, Muut sosiaalisen median palvelut, Pikaviestimet (esim WhatsApp, Signal),

Deittipalvelut (esim. Tinder), Keskustelufoorumit (esim. Reddit) ja anonyymi verkko (esim. TOR-verkko). Vastausvaihtoehdot kysymyksessä olivat 0 = *En koskaan*, 1 = *Harvemmin kuin kerran kuukaudessa*, 2 = *kuukausittain*, 3 = *viikottain*, 4 = *kerran päivässä*, 5 = *useita kertoja päivässä*. Kysymysten pohjalta luotiin summamuuttuja mittaamaan yleistä sosiaalisen median käytön aktiivisuutta. Vaihteluväli sosiaalisen median aktiivisuudessa on [0, 54], keskiarvon ollessa 21,258 ja keskihajonnan 9,204. Mitä suurempi luku on, sitä korkeampi on vastaajien aktiivisuus internetin ja sosiaalisen median eri kanavilla. Cronbachin alfa aktiivisuuden kohdalla luodusta summamuuttujasta oli 0,73, vinousarvo 0,046 ja huipukkuusarvo 0,003. IBRS-mittari tarkastelee yksilöllisiä sisältöjä sosiaalisessa mediassa yleisellä tasolla ja tämän takia, se ei kosketa ainoastaan yksittäisiä sosiaalisen median palveluita. (Kaakinen, Sirola & Oksanen, 2018, 45). Tästä johtuen aktiivisuutta mittaavaan summamuuttujaan on otettu huomioon kaikki aineistossa kerätyt sosiaalisen median palvelut.

6.2.6. Demografiset taustamuuttujat

Analyysin demografisina taustamuuttujina kontrolloidaan ikä ja sukupuoli. Kaikkiaan 1541 vastaajasta muunsukupuoliseksi itsensä identifioituvia vastanneita oli 0,84 prosenttia (n = 13), joten vähäisen otosmäärän vuoksi sukupuoli koodattiin uudelleen aineistossa seuraavalla tavalla: 0 = *mies* ja 1 = *nainen*, jolloin muunsukupuoliseksi itsensä identifioituvat jätettiin analyysistä pois. Näin ollen otoskoko muuttui n = 1528. Josta miehiä 50,13 prosenttia (n = 766) ja naisia 49,87 prosenttia (n = 762). Vastanneiden ikää kysyttiin avoimella vastauksella, jossa vaihteluväli oli [18, 75]. Kaikkien vastanneiden iän keskiarvo on 46,53 ja keskihajonta 16,28. Ikämuuttujan vinousarvo on 0,883 ja huipukkuus 0,000.

Lisäksi demografisena taustamuuttujana käytetään vastaajien tulotaso. Alkuperäisessä aineistossa vastaajien tuloluokkaa kysyttiin kahdeksanportaisella asteikolla, jossa vastausvaihtoehdot olivat kuukausittaisissa bruttotuloissa välillä 1 = *Alle 1000 euroa ...* ja 8 = *7000 euroa tai enemmän*. Tuloluokat koodattiin uudelleen aineistossa kolmiportaiseksi, jolloin kuukausituloja kuvattiin seuraavalla tavalla: 0 = *Alle 1999 euroa* kuvaamaan matalaa tuloluokkaa, 1 = *2000–4999 euroa* kuvaamaan keskituloluokkaa ja 2 = *5000–7000 euroa, tai enemmän* kuvaamaan korkeaa tuloluokkaa. Aineistossa uudella luokittelulla vastaajien tulot jakautuivat siten, että matalassa tuloluokassa oli 37,70 prosenttia (n = 576) vastaajista, keskituloluokassa 53,66 prosenttia (n = 53,66) vastaajista ja korkeassa tuloluokassa 8,64 prosenttia (n = 132) vastaajista.

6.3. Tilastolliset menetelmät

Tilastollisena menetelmänä käytän logistista regressioanalyysia. Tutkimusmenetelmät ovat jaettavissa karkeasti kvantitatiivisiin, eli määrällisiin tutkimusmenetelmiin sekä kvalitatiivisiin, eli laadullisiin tutkimusmenetelmiin. Kvantitatiivinen tutkimus perustuu tilastotieteelliseen laskentaan. Tilastotieteellisen tutkimuksen pohjana ovat erilaiset havainnot ja mittaukset, joita käyttäen voidaan myös yhteiskuntatutkimuksen kentällä tarkastella eri ilmiöitä. Tilastollisten analyysimenetelmien avulla kerättyä aineistoa tarkastellaan ja mitataan järjestelmällisesti siten, että saamme mahdollisimman yksityiskohtaista ihmisen toimintaa kuvaavaa tietoa. Kerätyn tiedon pohjalta muodostetaan teorioita tutkittujen ilmiöiden ja asioiden välisistä yhteyksistä. Teorioilla kuvataan mallintamalla tai yksinkertaistamalla kyseisen aineiston pohjalta luotua kuvaa todellisuudesta, jolla voidaan pyrkiä ennustamaan yksilön toimintaa kyseisten ilmiöiden ilmentymisen yhteydessä todellisessa maailmassa. (Nummenmaa, 2023, 15.)

6.3.1. Logistinen regressioanalyysi

Logistisen regressioanalyysin avulla pyrin tarkastelemaan tekijöitä, jotka ennustavat erilaisten muuttujien vaikutusta selitettävän ilmiön taustalla. Logistisessa regressioanalyysissä pyritään muodostamaan matemaattinen malli, jolla selvitetään selittävien muuttujien vaikutusta selitettävässä muuttujassa. Verrattuna lineaariseen regressioon, jossa selitettävän muuttujan täytyy olla jatkuva, voi binäärisessä logistisessa regressiossa käyttää kategorista kaksiluokkaista muuttujaa. Verkkovihan tuottamista on mitattu aineistossa asteikon 1–7 keinoin mittaamaan ajallisesti ilmennyttä verkkovihan tuottamista. Alkuperäisen aineiston useampiluokkaisuus voidaan logistisen regressioanalyysin mahdollistamiseksi kuitenkin muuttaa kaksiluokkaiseksi (Nummenmaa, 2023, 332). Tutkielmassani olen kiinnostunut selittämään verkkovihan tuottamisen riskiä lisääviä tekijöitä. Tästä syystä verkkovihan tuottamista voidaan tarkastella kategorisen kaksiluokkaisen muuttujan $[0, 1]$ avulla, sillä tuottamista voidaan tarkastella lähtökohdasta, että yksilö joko on, tai ei ole tuottanut verkkovihaa. Näin ollen binäärinen logistinen regressioanalyysi tarjoaa sopivan menetelmän ilmiön tarkastelulle. (Nummenmaa, 2009, 330 – 332.) Logistisessa regressioanalyysissä lähtökohta on niin sanottu riski

(odds), joka tapahtumien, aineistossa käytettyjen tapahtumien $0 = \text{Ei tuottanut verkkovihaa}$ ja $1 = \text{Tuottanut verkkovihaa vähintään kerran viimeisen 6kk aikana}$ todennäköisyyksien osamäärä (Nummenmaa, 2023, 332):

$$\text{odds} = \frac{P}{1 - P}$$

Logistisessa regressioanalyysissä selitettävää muuttujaa tarkastellaan aina logit – funktiona, eli riskin logaritmina. (Nummenmaa, 2023, 334) Yksittäisten selittävien muuttujien merkitystä mallin selitysasteen osalta vastaavasti mitataan regressiokertoimella beta. Regressiokertoimien, *logitien* tulkinta tapahtuu siten, että negatiivisen arvon saadessaan yhteys on negatiivinen, kun vastaavasti positiivinen arvo kuvaa positiivista yhteyttä. Regressiokertoimen muutos $\text{Exp}(b)$ – kertoimeksi kuvaa vastaavasti riskiä (*odds*). Tämän myötä arvoa yksi matalampi luku kuvaa negatiivista yhteyttä, eli matalampaa riskiä tuottaa verkkovihaa, kun arvoa yksi korkeampi luku positiivista yhteyttä, eli korkeampaa riskiä tuottaa verkkovihaa, ollessaan tilastollisesti merkitsevä (Nummenmaa, 2009, 339). Selittäjien riskikertoimien muutoksien arviointiin voidaan käyttää lisäksi 95 prosentin luottamusväliä, jolla kuvataan, millaista satunnaisvaihtelua kertoimen sisällä on. Kapeamman luottamusvälin tapauksessa myös kertoimeen liittyvä satunnaisvaihtelu on kapeampaa. Luottamusvälin arvioinnin suhteen keskeisessä osassa on riittävän suuri otoskoko ja otoskoon kasvaessa myös tarkasteltavan arvon todellisen sijainnin varmuus perusjoukossa, eli riskisuhteen (*OR*) sijoittumista 95 prosentin luottamusvälille. (Jokivuori, 2023.)

6.3.2. Logistisen regression oletukset muuttujia kohtaan

Monimuuttujamenetelmiä käyttäessä monet muuttujat voivat olla herkkiä analyysiin mukaan tulevien muuttujien keskinäisestä korrelaatiosta. Tätä kutsutaan multikollinearisuudeksi, jossa kaksi toistensa kanssa keskenään voimakkaasti korreloivaa muuttujaa saattaa aiheuttaa tilanteen, jossa selittäjien liika korrelaatio kuvaa ikään kuin samaa asiaa ja vähentää yksittäisten selittäjien selitysarvoa. (Metsämuuronen, 2008, 21.) Logistisen regressioanalyysin muuttujia kohtaan osoitetut oletukset ovat vähäiset esimerkiksi mitta-asteikkojen osalta, jossa oletuksia ei tehdä ollenkaan. Tämä siis mahdollistaa minkä tahansa mitta-asteikollisen selittävän muuttujan käytön. Myöskään muuttujien

jakaumissa, sekä niiden välisissä yhteyksissä ja niiden tyypeissä ei ole vaatimuksia analyysin suhteen. (Nummenmaa, 2009, 331 – 332.)

6.3.3. Logistisen regression taustaoletukset ja rajoitukset

Logistisen regressioanalyysin rajoitukset muuttujien osalta ovat perinteisen regressioanalyysin rinnalla melko pienet. Esimerkiksi selittävien muuttujien osalta ei odoteta lineaarisuutta tai normaaliutta. (Metsämuuronen, 2008, 115.) Perinteisen regressioanalyysin vaatimuksena on sekä selitettävän, että selittävien muuttujien välillä oleva kohtuullinen korrelaatio, mutta selittävät muuttujat eivät saa korreloida keskenään liian voimakkaasti. Logistisen regressioanalyysin tapauksessa oletuksena on vastaavasti selittävien ja selitettävän muuttujan keskinäisen logit – muunnoksen välinen lineaarinen yhteys ja selitettävien muuttujien välisistä yhteyksistä ei tehdä oletuksia. (Metsämuuronen, 2008, 116)

Logistisessa regressioanalyysissä otoskoon merkitys on keskeisessä osassa menetelmän käytettävyyden suhteen. Logistisessa regressioanalyysissä liian pieni otoskoko voi aiheuttaa ongelmia siten, että vähäinen määrä johtaa risteävien havaintojen olemattomuuteen ryhmien välillä. (Metsämuuronen, 2008, 116.) Havaintojen lukumäärä käytettävissä olevassa aineistossa on 1513, ja kun yhtenä ehtona on pidetty havaintojen lukumäärässä vähintään noin 40-100 havaintoa, täyttyy tämä ehto hyvin. (Nummenmaa, 2009, 330 – 332)

Logistisessa regressioanalyysissä on huomioitava mahdollisesti ilmeneviä useita poikkeavia havaintoja (*outliner*). Perusoletuksena on se, että osa mallista, joka jää selittämättä, jakautuu normaalisti ja on homoskedastinen. (Metsämuuronen, 2008, 117.) Tutkielmassa käytetty aineisto on yhdellä keräyskerralla kerättyä, joten tämän ei oleteta aiheuttavan ongelmia logistisessa regressioanalyysissä.

Selittävien muuttujien osalta logistisessa regressioanalyysissä tilastollisen merkitsevyyden hyvyyttä voidaan mitata Waldin testisuureella. Waldin testisuure määrittää selittävien muuttujien tilastollista merkitsevyyttä jakamalla regressiokerroin keskivirheellään ja korotetaan toiseen potenssiin, jonka myötä saadaan muuttujan tarkkuutta kuvaava mitta. Waldin testisuureen käytön etuna on se, että

logistisen regressioanalyysin selittävien muuttujien tarkkuuden mittaamiseen tarvitaan vain yksi logistinen regressiomalli, jonka pohjalta selittävien muuttujien tilastollinen merkitsevyys on mitattavissa. (Metsämuuronen, 2008, 119–120)

6.3.4. Mallin sopivuus ja selitysaste

Hosmer-Lemeshow -testiä käytetään mallin sekä aineiston keskinäisen yhteensopivuuden tarkasteluun. Testillä selvitetään kuinka hyvin mitattavat arvot luokittevat oikeissa kategorioissa. Aineistoa tarkastellen testissä jakamalla sitä kymmeneen ryhmään ennustetun todennäköisyyden perusteella. Varsinaisessa Hosmer-Lemeshow testissä korkeampi p-arvo on toivottava, sillä pieni p-arvo ($p < 0,05$) testissä merkitsee mallin ja aineiston yhteensopivuuden huonoutta (Jokivuori, 2007).

Logistisessa regressioanalyysissä pyritään selvittämään käytetyn mallin sopivuutta selittämään tarkasteltavaa ilmiötä. McFaddenin näennäiselitysaste kuvaa, kuinka paljon selitettävän muuttujan vaihtelusta voidaan kuvata mallia käyttäen. Selitysaste kuvaa käytännössä prosenttina, kuinka suuren osan malli selittää. Esimerkiksi lukuarvo 0,25 tarkoittaa 25 prosentin selitysastetta. Vaihteluväli on aina $[0, 1]$. Nolla kuvaa käytännössä sitä, että malli ei selitä tarkasteltavaa ilmiötä ollenkaan, kun kerroin yksi viestii vastaavasti ilmiön sadan prosentin selitysastetta. (Nummenmaa 2023, 338; Jokivuori, 2007.)

7. TULOKSET

Seuraavaksi käyn läpi tutkimukseni kuvailevat tulokset ja logistisen regressionanalyysin tulokset. Analyysit on toteutettu käyttäen tilastotieteelliseen analyysiin käytettävää STATA -ohjelmiston versiota 17. Alkuun käyn läpi kuvailevaa analyysia, tämän jälkeen käyn läpi korrelaatioanalyysin, jonka jälkeen siirryn kuvailemaan logistisen regressionanalyysin tulokset. Korrelaatioanalyysillä kuvaan yhteyksiä eri muuttujien välillä ja logistisella regressiolla vastaavasti selittävien muuttujien vaihtelujen vaikutuksia selitettävän muuttujan osalta.

Tulososion alussa käyn läpi tutkielman aineiston kuvailevia tunnuslukuja taulukossa 1. Kuvailevilla tunnusluvuilla pyrin tarjoamaan aineiston muuttujista kokonaiskuvaa tuoden ilmi yksittäisten muuttujien tunnuslukuja ja summamuuttujien keskeisiä tietoja. Nummenmaan (2023) mukaan kuvaavat tilastolliset menetelmät ovat yleensä ensimmäisenä vaiheena, kun tilastollista analyysia ruvetaan suorittamaan. Kuvailevissa tunnusluvuissa käyn aineiston muuttujien vastausten määrän, keskiarvojen, keskihajonnan ja vaihteluvälin lisäksi myös luotujen summamuuttujien alkuperäisten kysymysten lukumäärän sekä niiden cronbachin alphas. Kuvailevilla tilastollisilla menetelmiä ei ole tarkoituksena tuottaa kovin syvällisiä analyysieja itse aineiston suhteen, vaan pyrkimyksenä on ensimmäinen katsaus itse aineistoon. (Nummenmaa, 2023, 59.)

Tulososion toisessa osassa kuvatuilla korrelaatioanalyysin tuloksilla kuvaan muuttujien välisiä riippuvuussuhteita, joiden pohjalta voidaan olettaa muuttujien välisiä vaikutuksia keskenään. Korrelatiivisella tutkimuksella ei voida kuitenkaan tehdä oletuksia muuttujien välisistä kausaalisuhteista. (Nummenmaa, 2023, 34) Korrelaatioanalyysillä pyrin selvittämään alustavasti käytettävien muuttujien riippuvuussuhteita ennen siirtymistä logistiseen regressionanalyysiin. Korrelaatioanalyysin avulla tarkastelevat yhteydet ovat monimuuttujamenetelmien pohjana, joten tästä syystä näennäisten yhteyksien tarkastelu ennen siirtymistä monimuuttujamenetelmiin, on analyysin kannalta mieleistä. (Jokivuori, 2014). Pearsonin korrelaationmatriisin kuvaan taulukossa 2.

Kolmannessa tulososion kohdassa kuvaan logistisen regressionanalyysin tuloksia. Logistisen regressionanalyysin tarkemmat tunnusluvut kuvataan taulukossa 3, jossa esitellään selittävien muuttujien vaikutukset selitettävän ilmiön, eli verkkovihan tuottamisen osalta. Taulukossa kuvataan

tilastollista merkitsevyyttä kuvaava p – arvo, muuttujaluokkien riskiluvut (*odds ratio*) ja kertoimeen liittyvän satunnaisvaihtelun kuvaavat 95 prosentin luottamusvälit. (Jokivuori, 2014.)

7.1. Kuvaileva analyysi

Selitettävän muuttujan jakautuminen vastaajien keskuudessa osoittaa, että kokonaisaineistosta ($N = 1528$) verkkovihaa tuottaneita oli noin 11 prosenttia ($n = 166$) vastaajista. Verkkovihaa tuottaneista 69 prosenttia oli miehiä ($n = 115$) ja 31 prosenttia naisia ($n = 51$). Sukupuoli jakautui koko aineistossa siten, että miehiä oli 50,1 prosenttia ja naisia 49,9 prosenttia vastanneista. Verkkovihaa tuottaneissa voidaan siis näin ollen todeta, että vastaukset eivät aineistossa toteudu sukupuolijakauman mukaisesti ja verkkovihaa tuottavat pääsääntöisesti miehet. Keskiarvotarkastelun tarkemmat tunnusluvut esitetään taulukossa 1.

Ikäluokittain tulos jakaantui niin, että verkkovihaa tuottaneiden kokonaismäärästä ($n = 166$) 18 – 24 -vuotiaita oli 23 prosenttia ($n = 38$), 25 – 34 -vuotiaita 25 prosenttia ($n = 42$), 35 – 44 -vuotiaita 20 prosenttia ($n = 34$), 45 – 54 -vuotiaita 15 prosenttia ($n = 25$), 55 – 64 -vuotiaita 6 prosenttia ($n = 10$) ja 65 – 75 -vuotiaita 10 prosenttia ($n = 17$). Ikäluokittain näin ollen alle 45 -vuotiaat vastaajat edustivat verkkovihaa tuottaneista noin 68 prosenttia. Ikäluokittain kaikki vastaajat jakautuivat niin, että 18 – 24 -vuotiaiden osuus vastanneista oli noin 11 prosenttia, 25 – 34 -vuotiaiden noin 18 prosenttia, 35 – 44 -vuotiaiden noin 18 prosenttia, 45 – 54 -vuotiaiden noin 17 prosenttia, 55 – 64 -vuotiaiden noin 18 prosenttia ja 65 – 75 -vuotiaiden noin 19 prosenttia. Vastaajat olivat näin ollen jakautuneet melko tasaisesti ikäluokittain alle 25 -vuotiaita lukuun ottamatta. Näin ollen alle 25 -vuotiaat vastaajat olivat yliedustettuina verkkovihan tuottamisessa suhteessa vastaajien ikäluokkien edustajien kokonaismäärään.

7.1.1. Selittävät muuttujat

Sosiaalisen median identiteettikupliin sitoutuminen oli vaihteluvälin ollessa [9, 63] keskimääräisesti 33,54, joten vastaajat olivat keskimääräisesti melko keskellä sosiaalisen median identiteettikupliin sitoutumisen suhteen. Luottamusta kuvaavia tunnuslukuja tarkastellessa aineistosta nousi välittömästi mielenkiintoisia havaintoja esille. Luottamusta kuvaavissa tunnusluvuissa vastaajat osoittivat yleistä luottamusta ihmisiä kohtaan vastausvaihtoehtojen vaihteluvälin ollessa *1 = En luota lainkaan ... 7 = Luotan täysin*, 4,41, internetissä tavattuja ihmisiä kohtaan 3,01 ja instituutioita kohtaan 4,74. Vastaajat osoittivat näin ollen keskimääräisesti korkeampaa luottamusta eri yhteiskunnan instituutioita kohtaan, kuin muuten yleisesti ihmisiä kohtaan. Internetissä tavattuja ihmisiä kohtaan osoitettu luottamus oli keskiarvojen mukaan selkeästi vähäisempää verrattuna ihmisiä kohtaan yleisesti tai yhteiskunnan instituutioita kohtaan.

7.1.2. Taustamuuttujat

Vastaajien tulotaso jakautui siten, että matalatuloisia, alle 1999 euroa kuukaudessa tienäviä oli vastaajien joukossa 38 prosenttia (n = 576), keskituloisia, 2000 – 4999 euroa kuukaudessa tienäviä 54 prosenttia (n = 820) ja korkeatuloisia, yli 5000 euroa kuukaudessa tienäviä 9 prosenttia (n = 132). Verkkovihaa tuottaneiden vastaajien joukosta matalatuloisten luokassa oli 48 prosenttia (n = 80), keskituloisten joukossa 42 prosenttia (n = 71) ja korkeassa tuloluokassa 9 prosenttia (n = 15). Näin ollen verkkovihan tuottaminen oli jakautunut melko tasaisesti matalan ja keskituloluokan välille, vaikkakin matalatuloluokkaisia vastaajia oli noin kuusi prosenttia enemmän kokonaismäärässä. Toisaalta tuloluokkien kokonaismääriä tarkastellessa matalatuloisten osuus verkkovihaa tuottavissa oli kaikista matalassa tuloluokassa (n = 576) vastanneista noin 14 prosenttia. Keskituloluokassa vastaava luku oli (n = 820) noin 9 prosenttia ja korkeassa tuloluokassa (n = 132) noin 11 prosenttia. Näin ollen kokonaismäärissä matalatuloiset olivat korkeammin edustettuina suhteessa ryhmien kokonaismääriin verkkovihan tuottamisessa.

Erilaisten sosiaalisten median alustojen käyttämisen aktiivisuus oli vaihteluvälin ollessa [0, 54] keskimääräisesti 21,25, joka kuvaa kaikkien aineistossa käytetyn 12 eri sosiaalisen median eri

alustojen käyttäjämääriä. Summamuuttujien yksittäisten muuttujien vastausvaihtoehdot ovat olleet välillä 0 = *en koskaan*, ... 5 = *Useita kertoja päivässä*. Logistisessa regressioanalyysissä vastausvaihtoehdon 0 kaikkien sosiaalisen median palveluiden käytön suhteen vastanneet, ovat suodatettu pois. Vastaajat käyttävät näin ollen vähintään yhtä sosiaalisen median palvelua vähintään kuukausittain.

Taulukko 1. Muuttujien kuvailevat tunnusluvut, vaihteluvälit, frekvenssit ja Cronbachin alfat.

<i>Muuttuja</i>	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>ka</i>	<i>kh</i>	Vaihteluväli	Kysymysten lkm	<i>α</i>
Selitettävä							
Verkkovihan tuottaminen <i>a</i>			-		0 – 1	1	
Ei tuottanut	1362	89,14					
On tuottanut	166	10,86					
Selittäjät							
Sitoutuminen kuplaan IBRS-9			33,54	11,72	9 – 63	9	0,91
Yleinen luottamus			4,41	1,26	1 – 7	1	
Luottamus internetissä tavattuja kohtaan			3,01	1,21	1 – 7	1	
Institutionaalinen luottamus			37,98	8,89	8 – 56	8	0,90
Taustamuuttujat							
Aktiivisuus sosiaalisessa mediassa			21,25	9,20	0 – 54	12	0,73
Ikä			46,53	16,28	18 – 75		
Tulotaso <i>b</i>							
<i>Matalatuloiset</i>	576	37,70					
<i>Keskituloiset</i>	820	53,66					
<i>Korkeatuloiset</i>	132	8,64					
Sukupuoli <i>c</i>							
<i>Mies</i>	766	50,13					
<i>Nainen</i>	762	49,87					

a Ei tuottanut = 0, Tuottanut = 1. *b* Matala alle 1999 e/kk = 0, Keskitulot 2000 – 4999 e/kk = 1, Korkea 5000 – 7000 tai enemmän e/kk = 2. *c* Mies = 0, Nainen = 1

7.2. Korrelaatioanalyysi

Selittävien muuttujien yhteyksiä selitettävään muuttajaan tarkastelen seuraavaksi korrelaatioanalyysin avulla. Taulukossa 2 oleva Pearsonin korrelaatiomatriisi kuvaa muuttujien yksittäisiä yhteyksiä selitettävän ja selittävien muuttujien välillä. Korrelaatioanalyysin perusteella selittäville muuttujilla on heikkoa korrelaatiota selitettävän muuttujan kanssa.

Korrelaatioanalyysissä verkkovihan tuottaminen korreloi voimakkaimmin ikä muuttujan $-0,17$ ($p < 0,001$), sosiaalisen median aktiivisuuden $0,15$ ($p < 0,001$) sekä sukupuolen $-0,13$ ($p < 0,001$) kanssa. Tulotaso osoittaa kaikista selittävästä muuttujista heikointa korrelaatiota $-0,06$ ($p < 0,05$). Näin ollen demografisten muuttujien osalta sukupuolen vaikutukset ovat negatiivisesti yhteydessä verkkovihan tuottamiseen, mikä käytännössä tarkoittaa, että miehenä oleminen on yhteydessä verkkovihan tuottamiseen. Iän yhteys on niin ikään negatiivisessa yhteydessä verkkovihan tuottamiseen. Sosiaalisen median aktiivisuuden osalta korrelaation suunnan mukaan korkeampi aktiivisuus on yhteydessä verkkovihan tuottamiseen ja toimii samalla voimakkaimpana positiivisena korreloivana muuttujana.

Selittävien muuttujien osalta korrelaatioanalyysissä institutionaalinen luottamus osoitti vahvinta korrelaatiota $-0,12$ ($p < 0,001$). Yleisesti ihmisiä kohtaan osoitettu luottamus osoitti korrelaatiota $-0,10$ ($p < 0,001$) ja sosiaalisen median identiteettikupliin sitoutuminen niin ikään $0,10$ ($p < 0,001$). Selittävien muuttujien osalta heikointa korrelaatiota osoitti internetissä ihmisiä kohtaan osoitettu luottamus $0,02$ ja korrelaatio ei ollut tilastollisesti merkitsevä ($p > 0,05$).

Vaikka muuttujien välisten korrelaatioiden tarkastelu ei itsessään ole riittävä tapa pyrkimyksessä kuvata muuttujien aiheuttamia vaikutuksia selitettävän muuttujan osalta, ne tarjoavat mielenkiintoisia havaintoja selitettävän ja selittävien muuttujien yhteyksistä. Tarkemmin näitä muuttujien välisiä yhteyksiä tarkastelen seuraavaksi esiteltävässä logistisessa regressioanalyysissä.

Taulukko 2. Muuttujien väliset korrelaatiot (Pearsonin korrelaatiokertoimet) (N = 1513)

Muuttuja	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
1. Verkkovihan tuottaminen	-								
2. Sitoutuminen kuplaan	0,10***	-							
3. Yleinen luottamus	-0,10***	0,12***	-						
4. Luottamus internetissä	0,02	0,33***	0,53***	-					
5. Institutionaalinen luottamus	-0,12***	0,17***	0,46***	0,30***	-				
6. Aktiivisuus verkossa	0,15***	0,46***	0,03	0,17***	0,03	-			
7. Sukupuoli ^a	-0,13***	0,20***	-0,02	-0,05	-0,09**	0,03	-		
8. Ikä	-0,17***	0,26***	0,11***	-0,04	0,12***	-0,55***	0,01	-	
9. Tuloluokka	-0,06*	-0,12***	0,11***	-0,02	0,10***	0,02	-0,17***	0,18***	-

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$. *** $p < 0,001$ ^aSukupuoli: 0 = mies, 1 = nainen.

7.3. Logistisen regressioanalyysin tulokset

Logistisessa regressioanalyysissä tarkastelen yhteensä kahdeksaa eri muuttujaa, jotka ovat aikaisemmin ristiintaulukoinnissa esitetyt muuttujat. Luottamusväliksi mallissa on asetettu 95 prosentin luottamusväli, joka on hyvin yleisesti käytössä oleva luottamusväli. Kokonaisuaineistosta (N = 1541) analyysin ulkopuolelle jäi muunsukupuolisiksi itsensä identifioituvat 13 vastaajaa. Lisäksi analyysin ulkopuolelle jäi 15 vastaajaa, joista jokainen vastasi sosiaalisen median eri palveluiden käytön suhteen vaihtoehdon nolla, eli heistä yksikään ei käytä mitään sosiaalisen median palveluita. Analyysissä vastaajia oli näin ollen (N = 1513) Logistisen regressioanalyysin tulokset esitellään taulukossa 3.

Logistisen regressioanalyysin mallin sopivuuden tarkasteluun käytetään Hosmer-Lemeshow – testiä, jossa tarkastelen mallin yhteensopivuutta käytettävän aineiston kanssa. Hosmer-Lemeshow – testin raja-arvon, eli p – arvon ollessa 0,05, oli logistisessa regressioanalyysissä käytettävän mallin arvo 0,63, joten malli sopii käytettäväksi. Mallin näennäisselitystasetta kuvaa McFaddenin näennäisselitystase, joka saa arvon 0,11. (Jokivuori, 2007.)

Aineiston eri muuttujien välistä multikollineaarisuutta tarkastelen VIF – arvojen, toleranssin sekä muuttujien välisten korrelaatioiden avulla. Logistisessa regressioanalyysissä käytettyjen muuttujien multikollineaarisuutta kuvaava VIF – arvo oli vaihteluväliltään 1,12 – 1,74, keskiarvon ollessa 1,44, joka jää hyvin alle yleisesti käytetyn raja-arvon 2,5. Toleranssia kuvaavat tunnusluvut olivat muuttujien osalta vaihteluvälillä 0,58 – 0,91, joten multikollineaarisuuden suhteen mallissa ei pitäisi esiintyä laskennallisesti ongelmia (Metsämuuronen, 2008). VIF- ja toleranssi-indeksit esitellään tarkemmin liitteessä 1.

7.3.1. Sosiaalisen median identiteettikupliin sitoutuminen

Kun verkkovihan tuottamista ennustettiin logistisella regressioanalyysillä, jossa sosiaalisen median identiteettikuplat, yleinen luottamus, internetissä tavattuja ihmisiä kohtaan koettu luottamus, institutionaalinen luottamus, sosiaalisen median käytön aktiivisuus, ikä, sukupuoli ja tulotaso olivat selittävinä tekijöinä, oli sosiaalisen median identiteettikupliin sitoutuminen tilastollisesti merkitsevä tekijänä.

Logistisessa regressioanalyysissä sosiaalisen median identiteettikupliin sitoutuminen sai riskisuhteen (OR) arvoksi 1,03. Tämä kuvaa positiivista yhteyttä selitettävään muuttajaan. Vahvempi sitoutuminen sosiaalisen median identiteettikupliin lisää verkkovihan tuottamisen todennäköisyyttä 2,8 prosentilla. 95 prosentin luottamusvälillä kuplaan sitoutuminen saa arvot 1,01 – 1,05, joten luottamusväli on melko kapea ($CI < 1$). Luottamusvälillä kuvataan epävarmuutta aineiston perusjoukossa ja kapea luottamusväli vahvistaa tulosta. (Nummenmaa 2023.) Sosiaalisen median identiteettikupliin sitoutumisen vaikutus on melko pieni, mutta tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,05$). Sosiaalisen median identiteettikupliin sitoutuminen lisää näin ollen todennäköisyyttä verkkovihan tuottamiselle.

7.3.2. Yleinen luottamus

Yleisen luottamuksen riskisuhteen (OR) arvoksi tulee 0,78, joka kuvaa negatiivista yhteyttä selitettävään muuttajaan. Yhden yksikön lisääntyminen laskee todennäköisyyttä tuottaa verkkovihaa 0,78 kertaisesti. Yhden yksikön kasvu korkeammalle yleiselle luottamukselle laskee todennäköisyyttä verkkovihan tuottamiselle noin 21,7 prosenttia. 95 prosentin luottamusvälillä yleinen luottamus saa arvot 0,66 – 0,93, eli luottamusväli on melko kapea ($CI < 1$), ja yhdessä korkean tilastollisen merkitsevyyden kanssa ($p < 0,01$) vahvistaa tulosta. Yleinen luottamus näyttäytyy tutkimuskysymyksen kannalta merkittävimpänä selittäjänä verkkovihan tuottamisen todennäköisyydessä.

Internetissä tavattujen ihmisten kohdalla yhden yksikön lisääntymisellä olisi logistisen regressioanalyysin mukaan positiivinen vaikutus verkkovihan tuottamiselle noin 8,3 prosenttia lisäävänä, mutta tulos ei ole tilastollisesti merkitsevä ($p > 0,05$).

7.3.3. Institutionaalinen luottamus

Institutionaalisen luottamuksen kohdalla riskisuhteen (OR) arvoksi tulee 0,97. Institutionaalisen luottamuksen vaikutus verkkovihan tuottamiselle on logistisessa regressiomallissa negatiivinen. Yhden yksikön kasvu institutionaalisisessa luottamuksessa laskee todennäköisyyttä tuottaa verkkovihaa noin 2,5 prosentin verran. 95 prosentin luottamusvälillä institutionaalinen luottamus saa arvot 0,96-0,99, joten luottamusväli on kapea ($CI < 1$) ja vahvistaa tulosta. Institutionaalisen luottamuksen vaikutus näin ollen verkkovihan tuottamisen kannalta on sitä laskeva, vaikkakin vaikutus on melko pieni. Tulokset ovat kuitenkin tilastollisesti merkitseviä ($p < 0,05$), joten institutionaalisella luottamuksella voidaan nähdä olevan vaikutusta verkkovihan tuottamiselle.

7.3.4. Taustamuuttujat

Sukupuolen riskisuhde (OR) saa arvon 2,88. 95 prosentin luottamusvälillä sukupuoli saa arvot 1,98 – 4,19, joten luottamusväli on melko laaja ($CI > 1$), joka toisaalta vaikuttaa tuloksen varmuuteen. Sukupuolen vaikutus verkkovihan tuottamiselle on kuitenkin merkittävimmissä osassa logistista regressiomallia tarkastellessa. Logistisessa regressioanalyysissä miessukupuoli vaikuttaa naissukupuoleen verrattuna todennäköisemmin tuottavan verkkovihaa 187,7 prosenttisesti, tilastollisen merkitsevyyden ollessa samaan aikaan erittäin merkitsevät ($p < 0,001$). Sukupuolen voidaan nähdä olevan merkittävin yksittäinen muuttuja tässä mallissa.

Iän vaikutukset verkkovihan tuottamiselle on sen lisääntymisen myötä laskeva ja riskisuhde (OR) on sen osalta 0,98. Yhden yksikön lisääntyminen iässä laskee todennäköisyyttä verkkovihan tuottamiselle noin kaksi prosenttia tilastollisen merkitsevyyden ollessa erittäin korkea ($p < 0,01$). Luottamusväli iän osalta asettuu välillä 0,97 – 0,99, joten luottamusvälin ollessa melko kapea ($CI < 1$), on se tulosta vahvistava. Iän vaikutukset verkkovihan tuottamiselle ovat näin ollen melko pienet,

mutta tilastollisen merkitsevyyden ollessa erittäin korkea, voidaan sitä pitää verkkovihan tuottamisessa merkitsevänä tekijänä.

Sosiaalisen median aktiivisuuden riskisuhde (OR) saa arvon 1,03. Aktiivisemmän käytön vaikutukset verkkovihan tuottamiselle ovat todennäköisyyttä nostavat. Yhden yksikön lisääntyminen sosiaalisen median aktiivisuudessa lisäävät todennäköisyyttä tuottaa verkkovihaa noin 2,8 prosentin verran. 95 prosentin luottamusvälillä aktiivisuus on välillä 1,01 – 1,05, joten luottamusvälin ollessa melko kapea ($CI < 1$), on se niin ikään tulosta vahvistava. Tilastollisen merkitsevyyden ollessa korkea ($p < 0,05$), on aktiivisempi sosiaalisen median käyttö erittäin merkitsevässä osassa verkkovihan tuottamiselle, vaikkakin vaikutukset ovat melko pienet.

Tulotason vaikutukset verkkovihan tuottamiselle ovat keskituloisten osalta negatiiviset verrattuna matalatuloisiin. Keskituloisten riskisuhde (OR) sai arvon 0,67. Keskituloluokkaan sijoitetut vastaajat ovat verrattuna matalan tulotason vastaajiin 32,9 prosenttia epätodennäköisemmin tuottamassa verkkovihaa internetissä. 95 prosentin luottamusvälillä arvot jakaantuvat välillä 0,46 – 0,97, joten luottamusväli on melko kapea ($CI < 1$), ja tämä vahvistaa tulosta. Tilastollisen merkitsevyyden ollessa korkea ($p < 0,05$), voidaan tulotaso pitää merkittävänä osatekijänä verkkovihan tuottamisessa. Korkeamman tuloluokan tilastollinen merkitsevyys jäi logistisessa regressioanalyysissä tilastollisen merkitsevyyden ulkopuolelle ($p > 0,05$) matalaan tulotasoon verrattuna.

Taulukko 3. Logistinen regressioanalyysi verkkovihan tuottamisesta.

Muuttuja	<i>p-arvo</i>	<i>OR</i>	<i>95% CI OR</i>
Sitoutuminen kuplaan	0,003**	1,03	1,01 – 1,05
Yleinen luottamus	0,004**	0,78	0,66 – 0,93
Luottamus internetissä	0,369	1,08	0,91 – 1,29
Institutionaalinen luottamus	0,014*	0,97	0,96 – 0,99
Mies (ref. nainen)	0,001***	2,88	1,98 – 4,19
Ikä	0,006**	0,98	0,97 – 0,99
Aktiivisuus internetissä	0,020*	1,03	1,01 – 1,05
Tuloluokka (ref. matalatuloiset)	-	-	-
Keskituloiset	0,034*	0,67	0,46 – 0,97
Korkeatuloiset	1,000	1,00	0,52 – 1,90

* p<0,05; ** p<0,01; *** p<0,001

8. POHDINTA JA YHTEENVETO

Tämän tutkielman tavoitteena oli tarkastella verkkovihan tuottamiseen vaikuttavia tekijöitä sosiaalisen median identiteetikupliin sitoutumisen ja eri luottamuksen muotojen osalta. Sosiaalisen median identiteetikupliin sitoutumista ja erilaisten luottamuksen muotojen yhteyksiä verkkovihan tuottamiseen tarkastelin logistisen regressioanalyysin keinoin.

8.1. Keskeiset tutkimustulokset

Pro gradu – tutkielman keskeisiä tutkimustuloksia tarkastelen verraten niitä aikaisempien tutkimusten tuloksiin. Tutkimuksen tulosten perusteella verkkovihan tuottamista selittävien muuttujien tarkastelussa korkeampi sitoutuminen identiteetikupliin lisäsi todennäköisyyttä tuottaa verkkovihaa. Aikaisempien tutkimustulosten valossa tulokset ovat osin samansuuntaisia, sillä esimerkiksi Kaakisen ja kumppaneiden tutkimuksen (2020) mukaan homofilian ja polarisaation korkeampi taso oli yhteydessä aggressiivisen käytöksen motivaation kasvamiselle. Toisaalta kuplan yksittäisiä osa-alueita tarkastellessa esimerkiksi sosiaalisen identifikaation vaikutukset eivät ole aikaisemmassa tutkimuksessa suoraan osoittaneet välttämättä korkeampaa todennäköisyyttä verkkovihan tuottamiselle, mutta lisää kuitenkin todennäköisyyttä osallistua verkkoryhmiin (Kaakinen, Sirola, Savolainen & Oksanen, 2020, 2). Petersonin ja Densleyn (2017, 197) tutkimuksessa vastaavasti sosiaalisen median alustat nähtiin ryhmien kautta verkkovihaa fasilitoivasta näkökulmasta, eli ryhmien haitallinen käytös mahdollistui sosiaalisen median kautta. Verkossa tapahtuva ryhmäkäyttäytyminen on aikaisempien tutkimusten mukaan yhteydessä korkeampaan verkkovihan tuottamiseen. (Kaakinen et al. 2020, 2) Sosiaalisen median identiteetikupliin sitoutumista voidaan vastaavasti tarkastella ryhmätoimintojen ja käyttäytymisen kautta, vaikka suoraa yhteyttä verkkovihan tuottamisen ja IBRS:n yhden osa-alueen, sosiaalisen identifikaation välillä ei ole nähty. (Kaakinen, 2018, 66.)

Logistisen regressioanalyysin mukaan yleisellä tasolla ihmisiä kohtaan osoitettu korkeampi luottamus laski selkeästi verkkovihan tuottamisen todennäköisyyttä. Aikaisempien tutkimuksien tuloksia tämän tutkielman tuloksiin verratessa tutkimustulokset eivät ole yllättäviä ja ovat samansuuntaisia aikaisempien tutkimusten tuloksien kanssa sillä esimerkiksi Näsin ja kumppaneiden (2017) tutkimuksessa sosiaalisen median alustoilla koettu verkkoviha laski yleisen luottamuksen

tasoa. Vastavuoroisesti uhrikokemuksen ja verkkovihan tuottamisella on positiivinen yhteys ja suuri osa verkkovihaa itse tuottaneista henkilöistä on itsekin ollut verkkovihan uhri (Costello, Hawdon, Ratliff & Grantham, 2016, 313). Korkeamman yleisen luottamuksen on toisaalta nähty myös yhteiskunnan normeja ja yhteistyötä lisäävänä tekijänä eli korkeamman yleisen luottamuksen kokemukset lisäävät kiinnittymistä yhteiskunnan sääntöihin ja tämän kautta vähentävän haitallista toimintaa. (Bahry, Kosolapov, Kozyreva & Wilson, 2005, 522; Coleman, 1990, 117.)

Institutionaalista luottamusta tarkastellessa ilmeni, että mitä korkeampi yksilön yhteiskunnan instituutioita kohtaan osoitettu luottamus oli, sitä pienempi todennäköisyys oli tuottaa verkkovihaa. Aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna tulokset olivat johdonmukaisia, sillä esimerkiksi Costellon ja kumppanien (2016, 313) tutkimuksessa korkeampi yhteiskunnan instituutioita kohtaan osoitettu luottamus näyttäytyi vähäisempänä verkkovihan tuottamisena. Verkkovihan tuottaminen nähdään yleisesti haitallisena toimintana ja aggressiivisen käytöksen muotona (Kaakinen, Sirola, Savolainen & Oksanen, 2020, 1; Peterson & Densley, 2017, 194). Korkeampi luottamuksen taso vastavuoroisesti madaltaa todennäköisyyttä yleisesti tälle moitittavana pidettävälle toiminnalle. Toisaalta instituutiot toimivat luottamusta kasvattavana tekijänä yhteiskunnassa ja mitä korkeampi instituutioita kohtaan osoitettu luottamus on, myös yleisen luottamuksen voidaan nähdä olevan korkeampi. (Freitag & Traummüller, 2009, 789; Yamagishi & Yamagishi, 1994, 136; Yamagishi, 2001.) Tutkimustulokset ovat näin ollen myös luottamuksen eri muotojen ja niiden yhteyksien kannalta johdonmukaisia. Vastaavasti internetissä tavattuja ihmisiä kohtaan osoitettu luottamus ei tutkimuksessa ollut tilastollisesti merkitsevässä roolissa.

Sukupuolierojen osalta tutkimus osoitti, että miehillä on naisia huomattavasti korkeampi riski päätyä tuottamaan verkkovihaa. Tulokset ovat jossain määrin linjassa aikaisemman tutkimuksen kanssa. Toisaalta joissain tapauksissa naisten on todettu tuottavan nuoremmalla iällä verkkovihaa miehiä enemmän, kun vastaavasti miesten verkkovihan tuottaminen lisääntyy vanhetessa (Peterson & Densley, 2017, 194). Iän myötä verkkovihan tuottamisen todennäköisyys väheni. Esimerkiksi Peterson ja Densley (2017) ovat tutkimuksessaan todenneet sosiaalisen median alustojen tarjoavan kanavan nuorisovihalle. Tutkimustulokset ovat näin ollen hyvin samansuuntaisia aikaisempien tutkimusten suhteen. Myös Oksanen ja kumppanit (2014, 7) ovat nähneet nuorten olevan pääsääntöisesti vihasisältöä kohtaavina ryhminä. Sosiaalisen median eri palveluiden käytön aktiivisuuden nähtiin lisäävän todennäköisyyttä tuottaa verkkovihaa, joka on linjassa aikaisempien tutkimusten kanssa, joissa sosiaalisten medioiden eri alustojen käytön on nähty olevan yhteydessä verkkovihan kohtaamisen kanssa. (Costello, Hawdon, Ratliff & Grantham, 2016, 313.)

Tulotasojen eroja tarkastellessa matalan tason tuloluokan ollessa referenssiarvona, oli keskituloluokkaisten todennäköisyys päätyä tuottamaan verkkovihaa selkeästi pienempi matalaan tuloluokkaan verrattuna. Vastaavasti korkeassa tuloluokassa tilastollista merkitsevyyttä ei ollut. Tämä kuvaa matalan tuloluokan vaikutuksia verkkovihan tuottamiseen siten, että tulotason noustessa myös samaan aikaan todennäköisyys tuottaa verkkovihaa pienenee. Tulokset ovat johdonmukaisia aikaisempaan tutkimukseen verraten, jossa taloudellisen epävarmuuden aiheuttamat riskitekijät, kuten väkivaltainen syrjivä todennäköisesti vahvistaa kiinnittymistä yhteiskuntaan toiminta ja maahanmuuttovastaisuus sekä tuloeroista johtuva epätasa-arvo ovat yhteydessä verkkovihan tuottamiseen (Denti & Faggian, 2021, 484).

Tämän tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää jatkossa esimerkiksi tarkasteltaessa yksilöllisiä tekijöitä laajemmin suhteessa ryhmätoimintoihin sosiaalisessa mediassa. Yksilölliset tekijät vaikuttavat siihen, kuinka yksilö esimerkiksi kiinnittyy ja samaistuu internetin sosiaalisen median eri alustoilla oleviin ryhmiin. Vastaavasti ryhmän toiminta on osaltaan vaikuttamassa yksilölliseen käyttäytymiseen sosiaalisen median eri alustoilla. Institutionaalisen luottamuksen näkökulmaa tarkastellessa yksilön kokema luottamus instituutioita kohtaan osoittaa myös yleisen luottamuksen tasoa ja todennäköisesti auttaa kiinnittymisessä yhteiskuntaan. Identiteetikupliin sitoutuminen vastaavasti ohjaa kiinnittymistä sosiaalisen mediaan. Tämän vuoksi kahden ulottuvuuden, yhteiskunnallisen osallisuuden ja sosiaalisen median osallisuuden suhteen haitallisen käytöksen ilmenemisen tarkastelu on jatkossa erityisen keskeisessä roolissa sosiaalisen median tutkimuksessa.

8.2. Reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkimuksen tuloksia ja tutkimuksen merkittävyyttä arvioidessa on syytä tarkastella lähemmin tutkimuksen reliabiliteettia ja validiteettia. Reliabiliteetilla tarkoitetaan mittauksen virheettömyyden tasoa. Validiteetilla vastaavasti osoitetaan mitattavana olevan muuttujan ja sen mittarin suhdetta. Validiteetilla selvitetään mittareiden käytettävyyttä ja sitä onko tutkittava asia tai ilmiö ja tapa, millä sitä mitataan sopiva keskenään. Mikäli mittarin validiteetti on riittävän korkealla tasolla, voidaan tutkimuksen tulosten olevan luotettavampia mitattavan käsitteen osalta. Vastaavasti matalan

validiteetin tason kohdalla tutkittavasta asiasta ei välttämättä löydetä riittävästi tietoa. (Nummenmaa, 2009.)

Tässä tutkielmassa käytetyistä mittareista IBRS-mittarin (Kaakinen, Sirola & Oksanen, 2018, 45), sosiaalisen identiteettikuplan sitoutumista mittaava osio oli valmiiksi validoitu ja näin ollen sellaisenaan sopiva validiteetin näkökulmasta. Validiteetin suhteen tutkielman muita mittareita tarkastellessa täytyy kiinnittää huomiota kahteen analyysissä käytettävään summamuuttujaan, joita olivat institutionaalista luottamusta mittaava summamuuttuja sekä sosiaalisen median aktiivisuutta mittaava summamuuttuja. Tätä tutkielmaa varten luotuja summamuuttujia ei ole validoitu. Summamuuttujat oli luotu institutionaalista luottamusta mittaavista kahdeksasta erillisestä kysymyksestä ja aktiivisuuden osalta 12 erillisestä kysymyksestä. Tässä suhteessa voidaankin kritisoida summamuuttujan validiteettia. Yleistä luottamusta ja internetissä tavattuja ihmisiä kohtaan osoitettua luottamusta mitattiin kumpaakin vain yhdellä kysymyksellä. Tältä osin voidaan todeta, että kysymyksillä mitataan haluttua asiaa. Reliaabelissa mittarissa tulosten nähdään olevan ajankohdasta ja mittaajasta riippumattomia, eli mittari mittaa samaa asiaa aina tilanteiden vaihteluista riippumatta. Itse luotujen summamuuttujien osalta sisäistä johdonmukaisuutta selvitetään Cronbachin alphan avulla. Kummassakin luodussa summamuuttujassa Cronbachin alphan arvot olivat hyväksyttävällä tasolla, eli mittareita voidaan näiden tunnuslukujen valossa pitää riittävän hyvänä.

Ulkoisen validiteetin kysymyksenä on vastaavasti tulosten yleistettävyyys eli voidaanko tutkimustuloksia luotettavasti verrata muihin tutkimustuloksiin ja kuinka suurella varmuudella. Ulkoisen validiteetin suhteen merkittävintä on aineiston koko sekä kuinka aineisto on valikoitu. Tutkimuksen aineistokoko oli riittävä ($N = 1541$) ja logistisessa regressioanalyysissä huomioitiin puuttuvat vastaukset. Näin ollen lopullinen otoskoko oli 1513.

8.3. Lopuksi

Tutkielmassa tarkastelin laajalti tunnistettua ilmiötä, verkkovihan tuottamista, jonka vaikutukset ovat pienen ryhmän tekemänä kuitenkin merkittäviä suurelle osalle internetin käyttäjiä. Internetissä sijaitsevien sosiaalisten median erilaisten alustojen laaja ja kasvava käyttö tarkoittaa samaan aikaan sitä, että myös haitalliset sisällöt lisääntyvät. Internetin laajan käytön suhteen luottamuksen osa-alueet helposti ja nopeasti saavutettavan tiedon määrässä luovat luottamukselle erityisen korkean aseman

arvioitaessa saadun tiedon laatua ja luotettavuutta. Samaan aikaan sosiaalisen median identiteettikupliin sitoutuminen liittyy vahvasti sosiaalisen median ryhmien muotoutumiseen ja sen kautta ryhmäkäyttäytymiseen. Näiden ulottuvuuksien kautta tarkasteltuna verkkovihan tuottaminen, ja sen yksilölliset vaikutukset niin yksilön hyvinvoinnin kuin sosiaalisen osallisuudenkin suhteen ovat keskeisiä ja tämä tulisi huomioida myös tulevassa verkkovihaa tarkastelevassa tutkimuksessa.

9. KIRJALLISUUS

Aalto-Setälä, T., Huikko, E., Appelqvist-Schmidlechner, K., Haravuori, H., & Marttunen, M. 2023. Kouluikäisten mielenterveysongelmien tuki ja hoito perustason palveluissa. Opas tutkimiseen, hoitoon ja vaikuttavien menetelmien käyttöön. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Bahry, D., Kosolapov, M., Kozyreva, P. & Wilson, R.K. 2005. Ethnicity and trust: Evidence from Russia. *American Political Science Review* 99: 521-532.

Bobadilla, J., Ortega, F., Hernando, A., & Gutierrez. 2013. Recommender systems survey. *Knowledge-Based Systems* 46. 2013. 109-132.

Coleman, J. 1990. *Foundations of social theory*. Cambridge, MA: Belknap Press.

Costello, M., Hawdon, J., Ratliff, T., & Grantham, T. 2016. Who views online extremism? Individual attributes leading to exposure. *Computers in Human Behavior*, 63, 311–320. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.05.033>

Dahling, J., Whitaker, B. & Levy, P. 2009. The Development and Validation of a New Machiavellianism Scale. *Journal of Management*. Vol. 35.

Densley J. & Peterson J. 2018. Group aggression. *Curr Opin Psychology*. 2018; 19: 43-48. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.03.031>

Denti, D., & Faggian, A. 2021. Where do angry birds tweet? Income inequality and online hate in Italy. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society* 2021, 14, 483-506.

Flanagin, A. J. 2017. Online social influence and the convergence of mass and interpersonal communication. *Human Communication Research*, 43, 450–463. doi:10.1111/hcre.12116

Freitag, M., & Traunmüller, R. 2009. Spheres of trust: An empirical analysis of the foundations of particularised and generalised trust.

- Garrett, R. K. 2009. Echo chambers online?: Politically motivated selective exposure among Internet news users. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 14(2), 265–285.
- Geschke, D., Lorentz, J. & Holtz, P. 2019. The triple-filter bubble: Using agent-based modelling to test a meta-theoretical framework for the emergence of filter bubbles and echo chambers. The British Psychological Society.
- Hardin, R. 2002. Trust and trustworthiness. New York: Russell Sage Foundation.
- Jokivuori, P., & Hietala, R. 2007. Määrällisiä tarinoita. Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. Helsinki: WSOY.
- Jokivuori, P., & Hietala, R. 2014. Määrällisiä tarinoita. Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta. Helsinki: WSOY.
- Kaakinen, M., Sirola, A., Savolainen, I., & Oksanen, A. 2020. Impulsivity, internalizing symptoms, and online group behaviour as determinants of online hate. *PLoS ONE* 15(4): e0231052. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0231052>
- Kaakinen, M. 2018. *Disconnected Online: A social psychological examination of online hate*. Tampere University Press 2018. Tampere.
- Kaakinen, M., Sirola, A. & Oksanen, A. 2018. Shared identity and shared information in social media: development and validation of the identity bubble reinforcement model. Routledge.
- Kahneman, D. 2011. *Thinking, fast and slow*. New York, NY: Farrar, Straus & Giroux.
- Keipi, T., Näsi, M., Oksanen, A. & Räsänen, P. 2017. *Online Hate and Harmful Content: Cross-national perspectives*. Routledge.
- Kuru, O., Pasek, J., & Traugott, M. W. (2017). Motivated reasoning in the perceived credibility of public opinion polls. *Public Opinion Quarterly*, 81(2), 422–446. doi:10.1093/poq/nfx018

- McCroskey, L. L., McCroskey, J. C., & Richmond, V. P. 2006. Analysis and improvement of the measurement of interpersonal attraction and homophily. *Communication Quarterly*, 54 (1), 1–31. doi:10.1080/01463370500270322
- McPherson, M., Smith-Lovin, L. & Cook, J.M. 2001. Birds of a Feather: Homophily in Social Networks.
- Metsämuuronen, J. 2008. Monimuuttujamenetelmien perusteet. *Metodologia – sarja 7. International Methelpy Ky.*
- Nummenmaa, L. 2009. Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Tammi.
- Nummenmaa, L. 2023. Käyttäytymistieteiden tilastolliset menetelmät. Tammi.
- Näsi, M., Räsänen, P., Keipi T., & Oksanen, A. 2017. Trust and victimization: A cross-national comparison of Finland, the U.S, Germany and UK. 119
- Oksanen, A., Hawdon, J., Holkeri, E., Näsi, M., & Räsänen, P. 2014. Exposure to online hate among young social media users. ResearchGate. October 2014. DOI: 10.1108/S1537-466120140000018021
- Pariser, E. 2011. *The filter bubble: What the Internet is hiding from you.* London, England: Penguin.
- Peterson, J. & Densley J. 2017. Cyber violence: What do we know and where do we go from here? *Aggressive Violent Behaviour*. 34: 193-200. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2017.01.012>
- Putnam, R. D. 1993. *Making Democracy Work.* Princeton University Press.
- Quandt, T., Klapproth, J. & Frischlich. 2022. Dark social media participation and well-being. *Social Media and Well-being.* Elsevier.
- Quandt T. 2018. Dark participation. *Media Commun* 2018, 6:36
- Sherif, M., Harvey, O. J., White, B. J., Hood, W. R., & Sherif, C. W. 1961. *Intergroup conflict and cooperation: The robbers cave experiment.* Norman, OK: University Book Exchange

Tajfel, H. & Turner JC. 1979. An integrative theory of intergroup conflict. Hatch, M. J., Schultz. 2004. (toim.) Organization identity. Oxford Management Readers.

Tajfel, H., Billig, M. G., Bundy, R. P., & Flament, C. 1971. Social categorization and intergroup behavior. *European Journal of Social Psychology*, 1(2), 149–178. doi:10.1002/ ejsp.2420010202

Turner, John. C. 1982. Towards a cognitive redefinition of the social group. Teoksessa Tajfel (toim.) Social identity and intergroup relations. 15–40.

Uslaner, E.M. 1999. Democracy and social capital. Teoksessa M.E. Warren (toim.) Democracy and Trust: Cambridge University Press.

Yamagishi, T. & Yamagishi, M. 1994. Trust and commitment in the United States and Japan. *Motivation and Emotion* 18: 129-166.

Yamagishi, T. 2001. Trust as a form of social intelligence. In K.S. Cook (toim.) Trust in Society. New York: Russel Sage Foundation.

10. LIITTEET

Liite 1. Selittävien muuttujien multikollinearisuus. VIF- ja Tolerance-indeksit.

Riippumaton muuttuja	VIF	Toleranssi
Sitoutuminen kuplaan	1.50	0.67
Yleinen luottamus	1.65	0.61
Luottamus internetissä	1.57	0.64
Institutionaalinen luottamus	1.33	0.75
Aktiivisuus	1.74	0.57
Sukupuoli	1.10	0.91
Ikä	1.54	0.65
Tuloluokka	1.12	0.89
